

54013

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YETENEK VE İLGİLERİNE
UYGUN MESLEKİ TERCİHLERİ YAPMALARINDA
MESLEKİ REHBERLİK UYGULAMALARININ
ETKİNLİĞİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜNYAMİN ÇETİNKAYA

OCAK - 1995

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YETENEK VE İLGİLERİNE

UYGUN MESLEKİ TERCİHLER YAPMALARINDA

MESLEKİ REHBERLİK UYGULAMALARININ

ETKİNLİĞİNİN İNCELENMESİ

BÜNYAMİN ÇETİNKAYA

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde

“Bilim Uzmanı (Rehberlik ve Psikolojik Danışma)”

Ünvanının Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 13 / 01 / 1995

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 08 / 03 / 1995

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Zafer GÖKÇAKAN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

Jüri Üyesi : Y. Doç. Dr. O. Kemal KAYRA

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Alaettin TANDOĞAN

OCAK - 1995

TRABZON

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda yapılmıştır.

Araştırmanın liselerdeki meslek seçimi ve mesleki yönelim sorunları olan öğrencilerin problemlerinin giderilmesinde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin yetenek ve ilgilerine uygun mesleki tercihler yapmalarında mesleki rehberlik uygulamasının etkili olacağı gösterilmiştir. Çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen değerli Hocam Sayın Doç. Dr. Zafer GÖKÇAKAN ile Araştırma Görevlisi Mustafa KOÇ'a, Araklı Lisesi'nde yapılan uygulamalardaki yardımlarından dolayı Okul Müdürü Sayın Hasan ÇEBİ'ye, idareci ve öğretmenlerine, araştırmaya gönüllü katılan öğrencilerime, ayrıca araştırmaya katkıda bulunan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ocak 1995

Bünyamin ÇETİNKAYA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Önsöz	I
İçindekiler	II
Özet	V
Summary	VII
Tablolar Listesi	IX
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN TANITILMASI	4
1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Varsayımı	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Araştırmada Kullanılan Terimlerin Tanımları	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. Kuramsal Yayınlar	7
2.2. Araştırma Yayınları	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	18
3.1. Araştırmanın Yöntemi	18
3.2. Araştırmanın Grubu	18
3.3. Araştırmanın İşlem Yolu	19
3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri	19
3.5. Araştırma Takvimi ve Maliyet	20
3.6. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı	21
3.6.1. Kendini Değerlendirme Envanterinin Alt Ölçeklerinin Açıklanması	22
3.6.1.1 Yetenekler Alt Ölçeklerinin Açıklanması	22
3.6.1.2. İlgiler Alt Ölçeklerinin Açıklanması	23
3.6.2. Kendini Değerlendirme Envanterinin Geçerliliği	25
3.6.3. Kendini Değerlendirme Envanterinin Güvenirliği	28
3.6.4. Kendini Değerlendirme Envanterinin Cevaplaması	30
3.6.5 Kendini Değerlendirme Envanterinin Puanlaması	30
3.6.6. Kendini Değerlendirme Envanterinin Yorumlanması	31
3.6.7. Yorumlamada Dikkat Edilecek Hususlar	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR	34
4.1. Öğrencilerin Yetenek ve İlgilerinin Belirlenmesi İle İlgili Bulgular ve Yorumlar	34
4.2. Öğrencilerin Yetenek ve İlgileri ile Okudukları Bölümün Uygunluğunun Belirlenmesi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	38
4.3. Öğrencilerin Üniversite Giriş Sınavı Öncesinde Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin Yetenek ve İlgilerine Uygunluğunun	

Belirlenmesi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	40
4.4. Öğrencilerin Üniversite Giriş Sınavı Öncesinde Yapmış Oldukları Tercihlerin Yetenek ve İlgilerine Uygunluğunun Belirlenmesi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	45
4.5. Uygulanan Mesleki Rehberlik Programının Öğrencilerin Üniversite Giriş Sınavı Öncesinde Yapmış Oldukları Tercihlerinin Yetenek ve İlgilerine Uygunluğunu Sağlamadaki Etkinliğinin Belirlenmesi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	49
ARAŞTIRMANIN YARGILARI	57
ARAŞTIRMANIN ÖNERİLERİ	59
YARARLANILAN KAYNAKLAR	60
EK - 1 (KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ)	63
ÖZGEÇMİŞ	82

ÖZET

Liselerde Mesleki Rehberlik Hizmetleri, öğrencilerin yetenek ve ilgilerine uygun bir mesleki eğitimi seçmelerine yardımcı olma bakımından okullardaki rehberlik hizmetleri içinde önemli bir role sahip bir hizmettir. Öncelikle lise son sınıftaki öğrencilere uygulanması gereken Mesleki Rehberlik Programı'nın, onların yetenek ve ilgilerine uygun tercihler yapmaları üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma bu nedenle ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırma, Araklı Lisesi'ndeki toplam 103 son sınıf öğrencisinden çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 75 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerden 49'u Edebiyat Bölümü'nde, 26'sı Matematik Bölümü'nde okumakta olan öğrencilerdir.

Tüm öğrencilere ÖYS sınavından 40 gün önce Kendini Değerlendirme Envanteri uygulanmış ve Envanter sonuçları öğrencilere yetenek ve ilgi alanları, bu konudaki profilleri açıklanmış ve kendilerine uygun meslekler hakkında bilgi verilmiş ve toplu olarak öğrencilere meslekler tanıtılmıştır. Envanter uygulamasından önce araştırmaya katılan tüm öğrencilerden ÖYS sınavı sırasında yapmayı düşündükleri ilk üç tercih alınmıştır. ÖYS sınavından sonra da öğrencilerden yapmış oldukları ilk üç tercih alınmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler tablolar halinde verilmiş ve verilerin analizi X^2 istatistiksel analiz tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular; öğrencilerin lise 2. sınıfta Edebiyat ve Matematik Bölümleri'ne ayrılırken tercihlerini özellikle Edebiyat Bölümü öğrencilerinin yetenek ve ilgilerine uygun olarak yapmadıklarını, öğrencilerin üniversite giriş sınavı öncesinde yapmayı düşündükleri ilk üç tercihler açısından yine

özellikle Edebiyat Bölümü öğrencilerinin tercihlerinin yetenek ve ilgilerine uygun olmadıklarını, Matematik Bölümü öğrencilerinin tercihlerinin ise yeteneklerine uygun ancak ilgilerine uygun olmadığını; uygulanan Mesleki Rehberlik Programı sonrasında öğrencilerin ÖYS sınavı sırasında yapmış oldukları ilk üç tercih açısından Edebiyat Bölümü öğrencilerinde tercihlerin yetenek ve ilgilerine daha uygun duruma, Matematik Bölümü öğrencileri için ise, tercihlerinin ilgilerine daha uygun duruma geldiğini, sonuç olarak, uygulanan Mesleki Rehberlik Programı'nın öğrencilerin tercihlerini yetenek ve ilgilerine daha uygun hale getirmede ($P < 0,10$) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir.

Bu bulgulara dayanarak araştırma sonucunda varılan yargılar ve önerilerde sunulmuştur.

SUMMARY

Because of career guidance's helpfulness for the lycee students to decide to choose a career most convenient to their abilities and interests, career guidance services have an important role within the guidance services in the Lycees. This study was performed with the main aim of investigating the effectiveness of a career guidance program on the convenience of students preferences to their abilities and interests.

Research group contained 75 students going on their Lycee education at Araklı Lycee in Trabzon. 49 of them studying in Literary section, and 26 of them in mathemathic section.

Prior the University Placement Exam, Self Evaluation Inventory designed by Kuzgun was administered to all the students and the results of inventory, individual profiles, abilities and interests, suitable careers was explained individually to the student. And then informations about several careers was communicated to students with the means of group meetings.

Prior the career guidance program the first three careers have being thought to prefer by students, and post the program the first three careers were preferred by students were taken.

Results were interpreted by using X^2 statistical technic and were given in tables.

Findings showed that prior the program the first three careers have being thought to prefer by literary students were inconuenient both their abilities and interests. For mathemathic students, these were convenient to their abilities but inconvenients to their interests. Post the career guidance program, the first three careers preferred by literary students

were more convenient to both their abilities and interests, and for mathematic students these were more convenient to their interests.

Results showed that, career guidance program had been statistically effective ($p < .10$) on making the career preferences of students more convenient to their abilities and interests.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1	Öğrencilerin Yetenek ve İlgilerinin Yönelindikleri Alanlara Göre Dağılımları	35
Tablo 2	Öğrencilerin Yeteneklerinin Uygun Olup Olmayışlarına Göre Bölümlerdeki Dağılımları ve X^2 Değeri	38
Tablo 3	Öğrencilerin İlgilerinin Uygun Olup Olmayışlarına Göre Bölümlerdeki Dağılımları ve X^2 Değeri	39
Tablo 4	Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri ..	41
Tablo 5	Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri	41
Tablo 6	Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri	43
Tablo 7	Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri	43

Tablo 8	Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Edebiyat Bölümü nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri ..	45
Tablo 9	Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri	46
Tablo 10	Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri	47
Tablo 11	Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Matematik Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri	48
Tablo 12	Öğrencilerin Birinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında Yeteneklerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri	50
Tablo 13	Öğrencilerin Birinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında İlgilerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri	51
Tablo 14	Öğrencilerin İkinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında Yeteneklerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri	52
Tablo 15	Öğrencilerin İkinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında İlgilerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri	53

Tablo 16	Öğrencilerin Üçüncü Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında Yeteneklerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri	54
Tablo 17	Öğrencilerin Üçüncü Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında İlgilerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri	55

GİRİŞ

Rehberlik, bireyin en verimli bir şekilde gelişmesi ve tatminkâr uyumlar sağlamasında gerekli olan tercihleri, yorumları, planları yapmasına ve kararları vermesine yarıyacak bilgi ve becerileri kazanması ve ulaştığı bu tercih ve kararları uygulaması için kişiye yapılan sistemli ve profesyonel bir yardımdır (Tan, 1986, s. 17).

Rehberliğin en önemli işlevi, bireyin kendisi ve çevresi hakkında edindiği bilgileri özümlemesine ve doğru, sağlıklı tercihler yapabilen bir kişi olmasına yardımcı olmaktır (Kuzgun, 1991 - 4, s. 3 - 4).

Rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkmasına yol açan toplumsal, düşünsel ve bilimsel gelişmelerden biri meslek seçiminin zorlaşmasıdır (Kuzgun, 1991 - 4, s. 5).

Meslek seçimi, bireyin kendisine açık meslekleri, çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi gereksinimleri açısından, istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir. (Kuzgun, 1982, S. 1). Bu karar verme sürecinde bireye yardımcı olma işi okul rehberlik hizmetleri kapsamındaki mesleki rehberlik çalışmaları ile Okul Rehberlik Servisleri'ne düşmektedir.

Türkiye'de rehberlik hizmetleri yetişmiş uzman elman yetersizliğinden dolayı tüm okullara yaygınlaştırılamamıştır. Ayrıca, mesleki rehberlik öğrencilerin arzuları doğrultusunda yürütülen bir uygulama olduğundan, tüm öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden ve mesleki rehberlikten yararlandıkları da söylenemez.

Liseli öğrenciler, seçecekleri meslekten, o mesleğin beklentilerinden ve kendi ilgi ve yeteneklerinden habersiz olarak seçim yapmaktadırlar.

Bunun sonucunda üniversiteye giren gençlerin % 52'si girdikleri daldan memnun değildir (Köknel, 1981, s. 157).

Türkiye'de öğrencilerin meslek seçimleri genellikle tesadüflere bağlı olarak oluşmakta ve öğrenciler üniversite sınavına girerlerken yapacakları tercihlerde öncelikle şu unsurları gözönünde bulundurup bunların doğrultusunda tercihlerini yapmaktadırlar :

1. Ailenin beklentileri
2. Toplumda ilgi gören ve benimsenen meslekler
3. Mesleklerin maddi getirileri
4. Hayâl dünyalarındaki meslekler

Ancak ne var ki bu tercihler doğrultusunda üniversiteye girilse bile çoğu zaman görülen, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri ile yukarıda belirtilen unsurlara bağlı olarak yapılan tercihlerin gerektirdiği özelliklerin birbirine uymadığıdır.

Ensari, mesleklerin insanların düşünce ve davranışlarını etkileyebileceğini ve toplumlarıyla hizmet alışverişlerini meslekleri ile gerçekleştirebileceklerini belirterek mesleği, bir insanın geçimini sağlamak için devamlı olarak yaptığı bir iş olarak tanımlar (Aktaran : Koç, 1991; s. 1).

İdeal bir meslek seçimi, bireyin, mutlu, başarılı ve yararlı bir yaşam sürdürmesine, toplumun insan gücü kaynaklarının en iyi bir şekilde kullanılmasına olanak verecektir (Akhun; 1993; s. 489 - 490)

Bu tanımlardan da anlaşılıyor ki meslek, kişinin yaşamının ekonomik yönünün temelini oluştururken, psikolojik yönünü de büyük ölçüde şekillendirmektedir. Bu noktada, meslek seçiminin ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Zeka özürü bulunmayan her insanın yaşamını sürdürebilmek için yapabileceği bir iş becerisi mutlaka vardır. Ancak, kimi insan bu becerisinin farkına varıp yeteneklerini keşfedebilirken, kimi de yeteneklerini bilmeyip becerilerinin farkına varamamaktadır. Bu kimseler mesleki yaşamlarını tesadüfler sonucu başlatmaktadırlar. Bir kısmı daha sonraki zamanlarda gerçek beceri ve yeteneklerine uyan mesleklere dönerken büyük bir kısmı da aynı mesleği sürdürmeye devam etmektedirler.

İnsanların mesleki seçimlerinin onların yetenek ve ilgilerine uygun olarak geliştirilmesi gerekliliği vardır. Türkiye'de üniversiteye hazırlanmakta olan gençler için bu görevi orta dereceli okullardaki rehber öğretmenler ve Rehberlik Servisleri üstlenmektedir. Rehberlik Servisleri, mesleki rehberlik çalışmalarını çok yönlü olarak ve ulaşabildiği en son kaynağı da kullanmak yoluyla yürütmekte ve öğrencilerin faydalanımına sunmaktadır. Onlara çeşitli ölçme araçları uygulayarak ilgi ve yeteneklerini belirlemeye çalışmaktadır. Bu belirlemeler sonrasında her bir öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun düşen meslekler hakkında kendileri bilgilendirilmektedir. Burada amaç, öğrencilerin "her hangi alanda olursa olsun üniversite sınavını kazanmalıyım" yaklaşımı ile olur olmaz tercihlerde bulunmalarını önlemek, onların, ilgi ve yeteneklerine uygun alanlarda tercihler yapmasını ve bu tercihlerden birini kazanmasını sağlamaktır.

Bu araştırma, okul Rehberlik Servisleri'nin yaptıkları mesleki rehberlik çalışmalarının öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun mesleki seçimleri yapmaları üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla düzenlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN TANITILMASI

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amaçları şu şekilde sıralanmaktadır :

1. Öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin belirlenmesi,
2. Öğrencilerin yetenek ve ilgileri ile okudukları bölümün (matematik, edebiyat) uygun olup olmadığının belirlenmesi,
3. Öğrencilerin üniversite giriş sınavı öncesinde yapmayı düşündükleri tercihlerin yetenek ve ilgilerine uygun olup olmadığının belirlenmesi
4. Öğrencilerin, uygulanan Mesleki Rehberlik Programı sonrasında yaptıkları tercihlerin yetenek ve ilgilerine uygun olup olmadığının belirlenmesi,
5. Uygulanan Mesleki Rehberlik Programı'nın, öğrencilerin üniversite giriş sınavı öncesinde yapmış oldukları tercihlerinin yetenek ve ilgilerine uygunluğunu sağlamadaki etkinliğinin belirlenmesidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kişilik özellikleri açısından kendilerine en uygun mesleği seçme durumunda olan öğrenciler, çoğu zaman, kendilerine uygun tercihleri yapmakta zorlanmakta, ilgi ve yetenekleri dışındaki alanlarda tercihler yapmaktadırlar. Bilinçsizce yaptıkları bu tercihler sonucunda, kendi ilgi ve yeteneklerinin çok dışında meslek dallarında hayata atılmakta olan öğrenciler, aynı zamanda, hayatlarının en az üçte ikilik bir kesimini kapsayacak olan bir sürece bazı olumsuzluklarla başlamaktadırlar.

Üniversiteye hazırlanmakta ve bir meslek seçimi yapmak durumunda olan öğrencilere, mesleki tercihlerini en doğru şekilde yapabilmeleri bakımından yardımcı olmak amacıyla başlatılan okul rehberlik hizmetlerinde mesleki rehberlik çalışmaları, diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de yürütülmektedir. Aslında ilkokul yıllarından itibaren başlatılması gereken, çok önemli bir faaliyet olan mesleki rehberlik hizmetleri, maalesef ki, Türkiye’de ancak lise seviyesindeki öğrencilere yönelik olarak yürütülmektedir.

Bu araştırma, öğrencilerin mesleki rehberlik uygulaması öncesi ve sonrası mesleki tercihleri arasındaki farklılığı tespit edebilmek ve dolayısıyla, Okul Rehberlik Servisleri'nin, öğrencilere verdikleri mesleki rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin belirlenebilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Bu araştırma, konusunda yapılan, öncü araştırmalardan biri olması bakımından büyük önem taşımaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMI

Bu araştırmanın temel varsayımı, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesinde kullanılan Kendini Değerlendirme Envanteri'ni tüm öğrencilerin objektif, dürüst ve kendilerini tam olarak yansıtacak şekilde cevaplandırmış olduklarıdır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma; Trabzon ili Araklı ilçesi Araklı Lisesi son sınıflarında öğrenim gören Matematik ve Edebiyat Bölümleri'ndeki 75 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırmanın diğer bir sınırlılığı; mesleki rehberlik uygulamalarının 40 günde tamamlanmış olmasıdır. Bu araştırmanın bulguları, ancak bu araştırmaya katılan öğrenci evrenine genellenebilir.

1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TERİMLERİN TANIMLARI

Meslek : Bağımsız bir şekilde ve mümkün olduğu kadar sürekli bir şekilde yapılan, insan ve toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan, ekonominin bir fonksiyonu olan, özellikle istidat, kabiliyet ve ilgilere dayalı olarak öğrenilmiş veya maharet ve ustalık kazanılmış, karşılığında para alınan hizmettir (Özcan, 1985, s. 4).

Mesleki Rehberlik : Bireyin, kendi kişilik özelliklerine, ilgi ve yeteneklerine en uygun mesleği seçmesine ve bu alanda ilerlemesine yardım etmektir (Binbaşıoğlu, 1983, s. 51).

Yetenek : Eğitim ya da yetiştirmeyeyle kazanılan ya da kendiliğinden var olan, herhangi bir işin yapılmasını sağlayan bilişsel ya da fiziksel güce yetenek denir (Ün, 1987, s. 76).

İlgi : Herhangi bir olaya, etkinliğe, kişiye ya da nesneye dikkat etme, onunla uğraşmaktan hoşnut olma ve zevk alma eğilimine denir (Ün, 1987, s. 128).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırmaya konu olan meslek seçimi ve mesleki rehberlik kavramlarına ilişkin bazı kuramsal ve araştırma yayınlarına yer verilmiştir.

2.1. KURAMSAL YAYINLAR

Ülkemizde örgün eğitim sistemine giripde üniversite öğrenimi yapmak istemeyen yok gibidir. Her ne kadar mesleki ve teknik ağırlıklı bir orta öğretime ağırlık verilmeye çalışılmakta ise de, gençler yine de meslek seçimlerini ÖSYM kanalını kullanarak yapmayı tercih etmektedirler (Okutan, 1993, s. 31).

Birey bir mesleğe yönelmeyi ve o meslekte gelişmeyi, bir çok içsel ve dışsal durumların etkisi altında düşünür. Eşdeyişle, bireyin mesleki gelişim olanaklarını sınırlayan pek çok etken bulunmaktadır. Bireyin mesleki gelişimiyle, benliği arasında yakın bir ilişki vardır; bir mesleği seçen birey, bu yolla kendini anlatma olanağını bulmuş olur. Mesleki gelişimin yönünü ve oranını belirleyen etkenler; ekonomik, politik, bedensel, toplumsal, ruhsal ve rastlantısal etkenler olmak üzere beş kümede toplanabilir (Bakırcıoğlu, 1982, s. 40 - 41).

Her insan belki okul öncesi yıllardan itibaren ileride ne olacağını düşünür, geleceği hakkında bazı planlar kurar. Başlangıçta tamamen duygusal ve hayali olan meslek seçimi yaş ilerledikçe daha gerçekçi temellere dayandırılmaya başlanır. Ancak gençlerin çoğu, temel eğitim ya da orta öğrenimi bitirip meslek seçme konusunda kesin bir karar verme durumunda kaldıkları zaman şaşkınlığa düşmekte ve çoğu kez bütün

hayatlarını geçirecekleri uğraşı alanlarının seçimini tesadüflere bırakmaktadırlar (Kuzgun, 1991 - 4, s. 85).

Bir toplumda bireylerin kendilerine uygun meslek seçmeleri, bir yandan toplum için, diğer yandan gençlerin kendi tatminleri için önemlidir. Bireylerin meslek seçmeleri bir anlık sorun değildir. Tıpkı psikolojik gelişimi gibi devam eden ve bir çok değişkenlerin etkileşiminin sonucudur (Uysal, 1970, s.10).

Meslek seçimi teknolojiye ilerlemiş toplumların sorunudur. Bugün insanın bir uğraşı alanı ya da bir meslek seçmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir sorun olmuştur. Bu yalnız günümüzde insan anlayışının temeli olan seçme özgürlüğünden değil, aynı zamanda seçeneklerin çokluğundan ileri gelmektedir (Kuzgun, 1982, s. 2 - 3).

Meslek seçimi ve bir mesleğe girme, genel hatları ile, insan hayatında psikolojik bir gelişme sonucudur. Daha küçük yaşlardan başlayıp gelişerek son ergenlik çağlarında ve daha sonra şekil kazanır, somutlaşır (Tan, 1986, s. 108).

Meslek seçimi pek çok alternatif arasından karar vermeyi gerektirir. Tabii ki bunu yapmak çok zordur. Bu bakımdan günümüz gençleri yardıma muhtaçtır (Özcan, 1985, s. 10).

Seçme, erişme olasılığı olan seçeneklerin arasından, istenilir yönleri istenmeyen yönlerinden fazla olana yönelmedir. Meslek seçimi de bireyin kendisine açık meslekleri, çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi gereksinimleri açısından, istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir. Ancak seçme işleminin gerçekleşebilmesi yalnız seçme özgürlüğüne sahip olmakla değil, seçeneklerin varlığı ile de koşullu ve sınırlıdır. Bugün seçeneklerin çok artmış ve karmaşıklaşmış olması seçme işlemini güçleştiren önemli bir etmendir (Kuzgun, 1982, s. 1 - 2).

Meslek seçimi ile ilgili hizmetlerin esası iki hususun çok iyi saptanmasını gerektirir :

1. Kişilik Özellikleri
2. Mesleğin Özellikleri

Bugün bu iki husus, artık nesnel bir yolla ortaya konmaktadır. Bireyin kişilik özelliklerinde ilgi ve gereksinimleri ile eski yaşantıları ve yeteneklerinden başka, meslek seçimine etki yapan etkenler şunlardır : Mesleğin toplum tarafından gördüğü kabul, çalışılacak olan bölgenin özellikleri (Binbaşoğlu, 1983, s. 51).

Meslek seçimi karmaşık bir gelişim sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşitli faktörler bu gelişimin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır. Meslek seçimi, geliştirilen mesleki tavırlar ile yakından ilişkilidir. Bu tavırlar toplumsal ve bireysel faktörlerin karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak şekillenmektedir (Uysal, 1970, s. 99).

Günümüzde hiçbir toplum, meslek seçiminde ve mesleğe girişte yapılacak yanlışlıklara bigâne kalamaz. Çünkü toplumun varlığını idame ettirmesi ve kalkınması, fertlerin istidat ve kabiliyetlerine en uygun mesleklere girmesiyle çok yakından ilgilidir (Özcan, 1985, s. 19)

Seçilen bir meslek, bireyin;

- a. Hayatı boyunca devamlı bir iş sahibi olup olmamasını,
- b. Hayatında başarılı bir insan olup olmamasını,
- c. Devamlı ilişkide bulunacağı kimselerin ve arkadaşlarının çeşidini, hatta eş seçimini,
- d. Hayatı boyunca yaşayacağı çevrenin niteliklerini ve yerini
- e. Ailenin gelirini ve geçim tarzını,
- f. İşini hoşlanarak yapıp yapmamasını,
- g. Sorumluluk duygusu olan bir iş adamı olup olmamasını,

- h. Hayattan genel olarak doyum sağlayıp, mutlu olup olmamasını belirleyecek derecede önemlidir (Tan, 1986, s. 107).

Meslek seçiminde ilginin bilinmesi isabetli bir karar için gereklidir. İyi bir ilgi envanteri motivasyonun operasyonel tanımına uygun olarak, bireyin yönelmek istediği meslekteki başarısını önceden tahminde en önemli bir araç olmaktadır (Uysal, 1970, s. 78).

Gelişmiş sanayi ülkelerinde mesleğe yöneltme görevini resmi kurumlar üstlenmiştir. Ancak mesleklerin nitelik ve nicelik yönünden arttığı her ülkede, mesleğe yöneltme bir ihtiyaç haline gelir. Bu bakımdan mesleğe yöneltme ülkelerin eğitim sistemleriyle de sıkı bir ilişki içindedir. Yani mesleğe yöneltici, çalıştığı ülkedeki mesleki eğitim ve formasyon veren sistemi çok iyi bilmek zorundadır. Ayrıca çalıştığı ülkenin ekonomik yapısını ve bu ekonominin gelecekteki gelişimini de gözden kaçırmaması ve buna göre hareket etmesi gerekir. Çünkü mevcut ekonomik yapı bilinmeden, bu ekonomik yapıdaki meslekler, hatta gencin içinde yaşadığı çevredeki meslekler bilinmeden rasyonel bir yöneltme yapmak imkansızdır (Özcan, 1985, s. 19 - 20).

Meslek seçimi, bir gelişme oluşumu olduğuna göre, çocuğun mesleklerle ilgili bilgi ve görgülerinin küçük yaşlardan itibaren geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple, okulda öğrencilere verilecek meslek bilgisinin ayrıntı derecesi ve mahiyeti, öğrencinin yaşına, olgunluk seviyesine denk olmak zorundadır (Tan, 1986, s. 110).

Meslek rehberliğine küçük yaşlardan itibaren ihtiyaç olacaktır. Bu yapılmadığı takdirde, meslek seçme kararı çok gecikmiş ya da rastgele yapılmış olabilir. Üniversite sınıflarında bile hala meslek seçimini yapmamış olan öğrenciler vardır. Özellikle üniversite seçme ve yerleştirme sistemi iyi çalışmazsa, birçok öğrenciler arzu ettikleri, ilgi duydukları ve eğilim gösterdikleri meslekler dışında fakültelerde okur durumda olabilirler (Tan, 1986, s. 117).

Meslekler hakkında doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olması, bir gencin meslek seçimi kararını şu yönlerden etkileyebilir (Kuzgun, 1991 - 4, s. 85 - 86).

- a. Meslek seçimi kişinin o alanda, ileride iş bulma olasılığını etkiler.
- b. Bir meslek seçimi kişinin başarı ve başarısızlığını etkiler.
- c. Bir meslek seçimi kişinin işinden hoşlanıp hoşlanmayacağını belirler.
- d. Meslek seçimi hayatın diğer yönlerini de etkiler.
- e. Meslek seçimi demokratik bir toplumun insan gücünü nasıl kullanacağını etkiler.

"Mesleki Rehberlik" bireyin, kendi kişilik özelliklerine, ilgi ve yeteneklerine en uygun mesleği seçmesine ve bu alanda ilerlemesine yardım etmektir. Bireyin kişilik özelliklerine, ilgi ve yeteneklerine uygun olmayan bir meslek, kişiyi sürekli huzursuzluklara sürükler ve onun ruh sağlığını bozar (Binbaşıoğlu, 1983, s. 51).

Meslek edinme ile ilgili problemlerin çeşitli şekilde kendini gösterdiği bilinmektedir. Üniversiteye yönelirken, meslek edinebilme ile ilgili endişeler, gençleri her ne pahasına olursa olsun, bir mesleğe yönelmeye zorlamaktadır. Bu anlayışla her hangi bir alana yönelen gençliğin ise üniversitede içine düştüğü "meslek edinme" ile ilgili bir başka güçlük "iş bulamama" endişesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Tasadüf sonucu girilen meslekte çalışma isteği duymama, o işten mutsuz olma durumu da, gelişigüzel meslek seçiminin ilerideki muhtemel sonuçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Okutan, 1993, s. 33).

Rehberlik ve Danışma Programı'nın, gençlerin realist meslek seçmelerine yardım etmesi, bu yardımın devamlı ve sistemli olması gerekmektedir. Meslek rehberliğinin bu devamlılığı yanında, meslek rehberliği faaliyetlerinin yoğunluk kazanacağı bazı stratejik noktalar ve yıllar vardır. Öğrenim hayatında bu noktalar, beşinci, yedinci, sekizinci, dokuzuncu ve onbirinci sınıflardır. Meslek rehberliği yönünden onbirinci

sınıfı önemli kılan bir nokta da öğrencilerin artık hayata atılmak üzere olmaları veya kendilerini bir mesleğe hazırlayacak yüksek öğrenime girmeye çok yakın bulunmalıdır. Gençlerin orta öğrenimin son yılında meslek danışmasından geçmelerini sağlayacak meslek planlarına yardımcı olunmalıdır (Tan, 1986, s. 120).

Mesleki rehberlik, bir meslek alanına yönelerek o alan içinde bir meslek seçmesi, seçtiği mesleğe hazırlanması ve o meslekte ilerlemesi için bireye götürülen düzenli, sürekli ve uzmanlık düzeyindeki hizmetleri içerir. Mesleki rehberlik bireye, kendisine uygun bir meslek tasarımı geliştirme ve bunu benimseme olanağını sağlar (Bakırcıoğlu, 1982, s. 39).

Meslek rehberliği danışması, bireyin meslek seçme ve hazırlanma planlarının geliştirmesine, kendini anlayıp değerlendirmesine yardım ettiği kadar, mesleklere ait bilgi vermekte de etkili bir yoldur (Tan, 1986, s. 115).

Meslek danışması yalnız öğrenciyle değil, zaman zaman öğrenci - veli - danışman üçlüsü halinde birlikte yapılmalıdır. Gereken hallerde buna öğrencinin sınıf öğretmeni de katılabilir. Bu surette ailenin çocuk hakkındaki emelleri ve umutları ile çocuğun yetenek, ilgi, ihtiyaç ve şartları arasında görülebilecek büyük boşluklar giderilebilir (Tan, 1986, s. 121).

2.2. ARAŞTIRMANIN YAYINLARI

Bu bölümde, çeşitli değişkenler gözönünde bulundurularak yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan meslek seçimi ve mesleki rehberlik ile ilgili araştırma yayınlarına yer verilmiştir.

Kuzgun (1982), 1976 - 77 ders yılında Ankara Bahçelievler Deneme Lisesi'nin I. ve III. sınıflarında okuyan öğrenciler üzerine yaptığı bir araştırmada, rehberlikten önce, deneklerin sözlü düşünme yeteneği dışındaki yetenekleri ile, mekanik, hesaplama ve sosyal hizmet ilgilerini ve bunlara ilişkin meslekleri az çok tanımakta olduklarını ve mesleki

rehberlik hizmetlerinin de özellikle sözü edilen bu alanlarda deneklerin kendilerine uygun alanları daha iyi tanımalarında etkili olduğunu bulmuştur (Kuzgun, 1982, s. 121).

Pickworth (1990) yaptığı bir araştırma sonucunda, karar vermenin bir yaşam becerisi olduğunu ve mesleki gelişmede, tekrarlanan davranışların önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur (Pickworth, 1990, s. 498).

Uysal (1970) yaptığı bir araştırma sonucunda, mesleki alanda kendi kendine karar vermenin az ya da çok mesleki alanda karar verme davranışları ve katılımcıların yaşı ile ilgili olduğunu, mesleki karar verme sürecinde becerilerin etkisinin olmadığını bulmuştur (Luzzo, 1993, s. 194).

Ankara Namık Kemal Ortaokulu'nda yapılan bir araştırmada, öğrencilerin 6 ay ara ile saptanan meslek tercihlerinde, 14 yaşındaki öğrencilerin % 68'inin 6 ay önceki tercihlerini değiştirmiş oldukları görülmüştür (Tan, 1986, s. 120).

Galassi ve arkadaşları (1992) 22 erkek, 70 kız 92 üniversitesi öğrencisi üzerinde mesleki danışma ile ilgili yaptıkları araştırma sonucunda aşağıdaki bulguları elde etmişlerdir (Galassi, 1992, s. 46).

- a. Katılımcıların mesleki danışmadan ne istedikleri ve deneyimlerinin nasıl olması gerektiği hakkında son derece belirgin fikirleri vardır.
- b. Mesleki danışma deneyiminin nasıl olması gerektiği hakkında açık fikirlere sahip olmadıkları gibi, bu konuyla ilgili fazla iyimser de değillerdir.
- c. Katılımcıların beklentileri ve tercihleri arasında paralellik yoktur.
- d. Katılımcıların mesleki danışmada istemedikleri şeyler hakkında çok iyi gelişmiş beklentileri yoktur.

Özgüven (1974), 1968 - 69 akademik yılında Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksekokulu'nda okuyan 609 öğrenciden % 33'ünün istediği

brana girememiş, % 29'unun ise kısmen istediği brana girebilmiş olduğunu; ancak iki yıllık temel eğitimden sonra, buldukları branştan memnun olanların oranının % 31'e ulaştığını, % 10'unun ise halâ durumlarından memnun olmadığını saptamıştır (Kuzgun, 1982, s. 25).

Stern ve arkadaşları (1991), 48 yetişkin kanser hastası ve 40 sağlıklı yetişkinden oluşan benzer bir grup ile bir araştırma yapmışlardır. Bu grupların mesleki olgunluğu ve düşüklüğu konusu araştırılmış ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. şu sonuçlar elde edilmiştir : Mesleki olgunluk yaş itibari ile iki grup arasında farklı bulunmuştur. Genç yetişkinlerin mesleki olgunlukları kanser hastalarından daha yüksektir. Bununla birlikte yaşlı yetişkinler arasında kanser hastalarının mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksektir. Bir önemli fark ise, genç kanser hastalarının mesleki seçimlerindeki etkilenmede sağlıklı gençlerden daha fazla bir eğilim göstermeleridir (Stern, 1991, s. 431).

Cinsiyet faktörünün, seçilmesi düşünölen mesleği etkilediği yapılan araştırmalar sonucunda görölmüştür. Erkeklerin genelde tıp doktorluğu, subay, mühendis, öğretmen ve iş adamlığı sıralamasında tercih yaptıkları görölrken, kızların ise ilk sırada öğretmenliği tercih ettikleri görölmüştür (Koç, 1991, s. 30).

Suyuthie (1988) Endonezya'da kentsel alanda 140, kırsal alandan 172 olmak üzere toplam 312 öğretmen üzerinde yaptığı bir araştırma sonucunda bütün öğretmenlerin mesleki rehberlik programına karşı olumlu davranışlar gösterdiklerini bulmuştur. Ancak kentsel ve kırsal kesim öğretmenlerinin mesleki rehberlik programlarına karşı tutumları arasında önemli farklar vardır; kırsal kesim öğretmenleri, kentsel kesim öğretmenlerinden programlara karşı daha fazla olumlu davranışlara sahiptirler (Suyuthie, 1988, s. 180).

Özoğlu (1976), 1967 - 69 yıllarında Fen Lisesi'nden mezun olanlar üzerinde yaptığı bir araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin ancak

% 53'ünün isteklerine uygun bir öğrenim yaptıklarını ve uygun bir meslek seçtiklerini saptamıştır (Kuzgun, 1982, s. 25).

Davis (1992) Colombia bölgesinde bulunan bir kent okulunda 4, 5, 6, 10 ve 12 sınıflar üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın iki amacı vardır :

1. Öğrencilerin benlik saygıları ile mesleki olgunluklarında bir mesleki rehberlik programının etkilerini değerlendirmek.
2. Seçilmiş bağımsız değişkenler (Cins, derece, test sonuçları, orta derece matematik ve okuma) arasındaki ilişkiye mesleki olgunluk ve öğrencilerin benlik saygılarında sosyo - ekonomik durumlarının etkisi.

Aynı gruptan deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuş, deney grubuna 4 haftalık bir period süresince 50 dakikalık mesleki rehberlik programı uygulanmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki;

- a. Deney grubu ile kontrol grubu karşılaştırıldığında 1., 5., 6. ve 12. sınıflardan oluşan deney grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk ve benlik saygıları oldukça yüksek çıkmıştır.
- b. Cinsi, yaş, sosyo - ekonomik durum, okuma ve matematik becerileri kısa dönemli mesleki rehberlik programının bir sonucu olarak ortaya çıkan faktörler değildir.
- c. Ailenin olgunluğu çocukların kendi kendilerinin farkında olmalarına mesleki bilgiler ve mesleki karar verme yeteneklerindeki başarıyı artıran önemli bir unsurdur (Davis, 1991, s. 227).

Liseli öğrenciler, seçecekleri meslekten, o mesleğin beklentilerinden ve kendi ilgi ve yeteneklerinden habersiz olarak seçim yapmaktadırlar. Bunun sonucunda, üniversiteye giren gençlerin % 52'si girdikleri daldan memnun değildir (Köknel, 1981, s. 157).

Belson (1988) Lakewood Yüksekokulu 2. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada, California Mesleki Bilgi Sistemi'nin, onların mesleki olgunluklarına etkisini araştırdı. Araştırma sonucunda, kontrol ve deney grubu karşılaştırıldığında California Mesleki Bilgi Sistemi uygulanan deney grubunun Mesleki Olgunluk Envanteri Davranış Ölçeği Puanları'nda anlamlı bir artma görülmüştür. Diğer yandan cinsiyetin, gruplar arasındaki olgunluk puanları üzerinde farklı bir etki yapmadığı görülmüştür (Belson, 1988, s. 84).

1975 - 76 öğrenim yılı başında İstanbul Üniversitesi 1. sınıf öğrencilerine uyguladığı bir anket sonucunda Ekşi (1976), öğrencilerin ancak % 40'ının istedikleri branşlara girebildiklerini, anketi yıl sonunda tekrar uyguladığında, buldukları branştan pekte şikayetçi olmayanların oranının % 80'e çıktığını saptamıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin % 20'sinin halâ buldukları branştan memnun olmadıkları görülmüştür (Aktaran: Kuzgun, 1982, s. 25).

Aydın (1987) araştırmasında öğrencilerin ancak % 5,08'i rehberlik servislerinden mesleki rehberlikle ilgili yardım talebinde bulduklarını belirtmiştir (Aktaran, Okutan, 1989, s. 47).

Mesleki rehberlik kanalıyla meslek seçmeyecek bireylerin, kendilerine uygun bir mesleğe yönelmelerinin çok kez mümkün olmadığı bilinmektedir. Çalışanlarımızın % 40'ının başka bir mesleğin özlemini çektiği ortaya çıkarılmıştır (Köknel, 1981, s. 157).

Wrenn, kendi üniversitesinde yaptığı bir araştırmada, 1. sınıf öğrencilerinin % 25 - 35'inin henüz bir meslek tercihi yapmamış olduklarını görmüştür. Sparling'in araştırmasında, çoğu öğrencilerin, zekalarının elvermediği meslekleri seçtikleri, % 75'inin girmek istedikleri meslekleri ilgilendiren derslerdeki notlarının düşük olduğu ve gerekli not ortalamasını tutturamadıkları bulunmuştur (Aktaran, Tan, 1986, s. 118).

Sugeng (1989), Endenozya Devlet Yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine yaptığı bir araştırmada şu dört soruya cevap aramıştır :

1. Endenozya'lı öğrencilerin mesleki seçime karşı ilgileri nasıldır?
2. Öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen faktörler nelerdir?
3. Mesleki Rehberlik Programı'na karşı öğrencilerin davranışları nasıldır?
4. Mesleki Rehberlik Paketi'nin getirdikleri konusunda öğrencilerin değerlendirmeleri nasıldır?

Araştırma sonucunda, öğrencilerin araştırma sorularına karşı genellikle olumlu ve makul davranışlara sahip oldukları görülmüştür. Yalnız iki sayısal değişkenin (düzey ve okul mahalli) öğrencilerin davranışları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Düzeyi en yüksek öğrenciler mesleki rehberlik doğrultusunda daha olumlu davranışlara sahiptirler. Ayrıca, taşradan olan öğrencilerin mesleki rehberlik ve mesleki seçim doğrultusunda daha olumlu fikirleri vardır (Sugeng, 1989, s. 256).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Mesleki rehberliğin öğrencilerin meslek seçimleri üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada deneysel yöntem kullanılmıştır.

Deneysel yöntem, dikkatle kontrol edilmiş şartlar altında belirli bir etkiye, harekete karşılık nasıl bir etki davranışın meydana geleceğini saptamaya yönelmiş sürece denir. Deneysel araştırmanın amacı, olayların meydana gelişini etkileyen faktörlerin saptanması ve açıklanmasıdır. Deneysel araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etkileşim incelemektedir (Kaptan, 1973, s. 220).

Bu araştırmada bağımlı değişken öğrencilerin mesleki tercihleri, bağımsız değişken ise mesleki rehberlik uygulamasıdır. Araştırmada tek grup, ön - test, son - test deseni kullanılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırmanın grubunu, 1993 - 1994 öğretim yılında Trabzon ili Araklı ilçesi Araklı Lisesi son sınıflarında öğrenim gören ve aynı zamanda üniversite imtihanına girmeye hazırlanan 75 öğrenci oluşturmuştur. Bu lisede son sınıf öğrencileri Edebiyat ve Matematik Bölümü öğrencileri olarak iki ana bölümde okumaktadır. Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrenci sayısı 75, Matematik Bölümü'nde okuyan öğrenci sayısı ise 28.'dir. Toplam 103 öğrenciden isteğe bağlı olarak gönüllü olan 75 öğrenci üzerinde araştırma yapılmıştır. Bu öğrencilerin 26'sı Matematik, 49'u Edebiyat Bölümü öğrencileridir.

Tüm öğrenciler içinde, araştırmaya katılan kız öğrenci sayısı 31'dir. Bunların 19'u Edebiyat 12'si Matematik Bölümleri'nde okumaktadır. Araştırmaya katılan erkek öğrenci sayısı ise 44'dür. Bunların ise, 30'u Edebiyat 14'ü Matematik Bölümleri'nde okumaktadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN İŞLEM YOLU

Mesleki rehberlik uygulamasına başlamadan önce, araştırmaya katılan tüm öğrencilerden üniversiteye giriş sınavında yapacakları ilk üç tercihleri yazılı olarak alınmıştır. Daha sonra, tüm öğrencilere Kendini Değerlendirme Envanteri uygulanmıştır. Envanter puanlanıp, profil kağıtları çıkarıldıktan sonra her bir öğrenciye yorumlanarak dağıtılmıştır. Öğrencilerin profil kağıtlarında belirginleşen yetenek ve ilgi alanlarına uygun meslekler, ulaşılabilen en son kaynaklardan elde edilen bilgilerle tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu işlemlerin yanısıra tüm öğrencilere genel olarak meslekler hakkında bilgiler verilmiş ve mesleki seçimin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu işlemler 1994 - 95 öğrenim yılının ikinci yarısında 40 gün devam etmiştir.

Mesleki rehberlik uygulaması bittikten sonra öğrencilerden üniversite yerleştirme sınavında yaptıkları ilk üç tercihleri ikinci kez yazılı olarak alınmıştır.

3.4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Araştırmada Kendini Değerlendirme Envanteri öncesi ve sonrası öğrencilerden alınan üniversite giriş sınavında yapacakları ilk üç tercihleri ile Kendini Değerlendirme Envanteri uygulamasından elde edilen veriler X^2 analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiş ve kantincinsi katsayısı (Contingency Coefficient) hesaplanmıştır.

3.5. ARAŞTIRMA TAKVİMİ VE MALİYET

Kendini Değerlendirme Envanteri'nin anlatılması ve uygulamaya katılacak gönüllü öğrencilerin belirlenmesi 16 Mayıs 1994 tarihinde yapıldı. Öğrencilerin üniversite giriş sınavında yapmayı düşündükleri ilk üç tercihlerinin alınması ve Kendini Değerlendirme Envanteri'nin uygulanması 20 Mayıs 1994 tarihinde yapıldı. Kendini Değerlendirme Envanteri profil kağıtlarının öğrencilere dağıtılması ve bireysel mesleki rehberlik çalışmalarına 25 Mayıs 1994 tarihinde başlandı.

Bireysel rehberlik çalışmaları sürerken, aşağıda belirtilen gün ve saatlerde grup olarak tüm öğrencilere genel olarak meslekler hakkında bilgiler verildi.

<u>Tarih</u>	<u>Gün</u>	<u>Saat</u>
01 Haziran 1994	Çarşamba	11.20 - 12.30
02 Haziran 1994	Perşembe	11.20 - 12.30
03 Haziran 1994	Cuma	11.20 - 12.30
06 Haziran 1994	Pazartesi	11.20 - 12.00

Mesleki rehberlik çalışmalarına 09 Haziran 1994 tarihinde son verildi. Öğrencilerden üniversite giriş sınavında yapacakları ilk üç tercihleri 27 Haziran 1994 tarihinde ikinci kez alındı.

Envanter uygulamasından ve öğrencilerin mesleki rehberlik uygulaması öncesinde ve sonrasında verdikleri üniversite giriş sınavında yapacakları ilk üçer tercihlerinden elde edilen verilerin analizi ve tez yazımı 240 günde (8 ay) tamamlandı.

Araştırmanın tüm olarak maliyeti ile ilgili döküm ise aşağıda verilmiştir.

Envanterin Yazımı ve oğaltılması	:	950.000.- TL.
Tezin Yazımı ve oğaltılması	:	1.500.000.- TL
Ciltleme	:	1.000.000.- TL
Toplam	:	3.450.000.- TL

3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada verilerin toplanması için Kendini Değerlendirme Envanteri kullanılmıştır. Kendini Değerlendirme Envanteri, oğrencilerin kendilerini daha iyi tanımaları amacıyla 1986 yılında Kuzgun tarafından geliŐtirilmiŐ ve 1987 - 88 yılında deneme uygulamaları yapıldıktan sonra kullanıma sunulmuştur.

Kuzgun'un bu envanteri geliŐtirmesindeki amaç; psikolojik danışma hizmetlerinin çok daha geniŐ alanlara yayılmasını sağlamak için, oğrencinin kendi kendine yapabileceği tanıma çalışmalarına yardımcı bir araç olarak "Kendini Değerlendirme Envanteri"nin geliŐtirilmesine duyulan ihtiyaın giderilmesidir.

Bu amaç çerçevesinde, meslek seçiminde gözönüne alınması gereken psikolojik özellikler üzerinde oğrencileri dŐtndrmek için hazırlanacak bir envanterin sadece ilgileri değil, yetenek ve meslek değerlerini de kapsamasının uygun olacağı dŐtnlmŐtr. Bu amaçla geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri'nde 3' yetenek, 11'i ilgi ve 9'u meslek değeri olmak üzere toplam 23 özellik lme kapsamına alınmıştır. İlgi alanlarının belirlenmesinde KUDER İlgi Alanları Tercih Envanteri'nden faydalanılmıŐtır.

Yukarıda tanımlanan özelliklerden her biri için 10'ar maddelik Likert tipi bir ölçek dŐtnlmŐ, ancak deneme uygulaması için hazırlanan envantere her ölçek için 10'dan fazla madde konmuŐtur.

Maddeler, daha önce de belirtildiği gibi, Likert tipi bir dereceleme ölçeği halinde yazılmış, cevapların ortada toplanmasını önlemek için basamak sayısı 4 olarak belirlenmiştir. Envanter 3'ü yetenek, 11'i ilgi ve 9'u değer alanlarına ilişkin benlik kavramlarını ölçmek üzere hazırlanan 270 maddeden oluşmuş, ancak, deneme uygulaması sonrası 230 maddeye indirgenerek kullanıma sunulmuştur.

Bu araştırmada Kendini Değerlendirme Envanteri'nin değerler kısmı kullanılmamış, yalnızca yetenek ve ilgi alanlarında ölçme yapılarak mesleki rehberlik çalışması yürütülmüştür.

3.6.1. Kendini Değerlendirme Envanteri Alt Ölçeklerinin Açıklanması

3.6.1.1. Yetenekler Alt Ölçeklerinin Açıklanması

1. Sözel Yetenek

Sözel yetenek, sözcüklerle ifade edilmiş kavramları öğrenebilme, sorunları algılayıp çözebilme ve düşünceleri doğru, açık bir biçimde anlatabilme gücünü ifade eder. Sözel yetenek sosyal bilimlerde, dil bilim ve diğer insan bilimlerindeki başarı için gereklidir.

2. Sayısal Yetenek

Sayısal yetenek, sayılarla ifade edilen problemleri çözebilme, sayısal kavramları daha çabuk öğrenebilme ve sayılarla akıl yürütebilme gücünü gösterir. Sayısal yetenek bütün temel bilimlerde, tıp, veterinerlik gibi sağlık bilimlerinde ve mühendislik alanlarında başarı için gerekli bir yetenektir.

3. Şekil - Uzay İlişkileri Yeteneği

Şekil - Uzay İlişkileri yeteneği, şekilleri arasındaki benzerlik ve farkları, şekillerdeki değişmenin temelindeki ilkeyi algılayabilme, düzlem üzerinde çizilmiş bir cismi üç boyutlu görebilme gücünü ifade eder. Şekil - Uzay İlişkileri yeteneği inşaat, makine, harita ve kadaastro mühendisliği, mimarlık, endüstriyel tasarım, diş hekimliği gibi alanlarda başarı için gerekli bir yetenektir.

3.6.1.2. İlgiler Alt Ölçeklerinin Açıklanması

1. Temel Bilim

Temel Bilim ilgisi, fizik, kimya, biyoloji gibi bilimlerin konusunu oluşturan doğal olayları incelemek, matematik konuları ile uğraşmak gibi davranışlarda kendini gösteren bir ilgi alanıdır. Temel bilim ilgisi yüksek olan kişiler, yukarıda belirtilen temel bilim alanları yanında tıp, veterinerlik ve mühendislik gibi uygulamalı alanlarda bilimsel çalışma yapmaktan doyum sağlayabilirler.

2. Sosyal Bilim

Sosyal Bilim ilgisi, sosyal olayları incelemek ve nedenlerini araştırmak gibi davranışlarda ifadesini bulan bir ilgi alanıdır. Sosyal bilim ilgisi yüksek olan kişiler hukuk, siyaset bilimleri, sosyoloji, psikoloji, ilahiyat gibi alanlarda çalışmakla mutlu ve başarılı olabilirler.

3. Canlı Varlık

Canlı varlık ilgisi, hayvan ve bitkilerin yaşayışını incelemekten, onları yetiştirip üretmekten zevk alma gibi davranışları içerir. Canlı varlıklara ilgi duyan kişiler açık havada çalışmaktan zevk alırlar.

4. Mekanik

Mekanik ilgi, çeşitli alet ve makineler yapmak, işletmek ve onarmak gibi faaliyetlerden hoşlanmaktır. Mekanik ilgi, makine ve elektrik - elektronik mühendisliği gibi teknik alanlarda başarı ve doyum için gereklidir.

5. İkna

İkna ilgisi, başkalarına düşünceleri aktarma, belli bir amacı gerçekleştirmek için başkalarını etkileme gibi davranışları içeren bir ilgi alanıdır. İkna ilgisi ile ilgili meslekler arasında yazarlık, gazetecilik, diplomatlık, din görevliliği sayılabilir.

6. Ticaret

Alım satım işleri ile uğraşma, ticaret yolu ile kâr elde etme, bir malı müşteriye tanıtmaya ve satma gibi faaliyetlerde ifadesini bulan ticaret ilgisi pazarlama ve reklamcılık programları ile yakından ilişkilidir. Ancak ticarete ilgi duyan kişiler, hangi alanda yetişmiş olursa olsunlar, birgün meslekleri ile ilgili ticari bir faaliyete girişebilirler.

7. İş Ayrıntıları

Bu ilgi daha çok ayrıntılar üzerinde çalışmaktan hoşlanma olarak ifade edilebilir. Bu ilgi alanı ile açık ilişkisi olan yüksek öğretim programı muhasebe ve sekreterliktir.

8. Edebiyat

Hertürlü edebi eserleri inceleme, eleştirme ve edebi eserler yazma gibi davranışlarda ifadesini bulan edebiyat ilgi alanına yüksek düzeyde ilgi duyanların dil - edebiyat ve basın yayın programlarında doyum sağlayacakları söylenebilir.

9. Güzel Sanatlar

Bu ilgi alanı daha çok resim, heykel gibi plastik sanatlar ve el sanatları ile ilgili eserleri incelemek veya bu tür eserler ortaya koymak gibi davranışlarda ifadesini bulur.

10. Müzik

Müzik ilgisi, bir müzik aleti çalma, müzik dinleme ve beste yapma gibi davranışlarda kendini gösteren bir ilgidir. Müziğe yüksek derecede ilgi duyan kimseler için konservatuvarların müzik bölümleri en uygun eğitim alanıdır.

11. Sosyal Yardım

Sosyal yardım ilgisi, hasta, yoksul ve sakat insanlara yardım etme ve onların sıkıntılarını azaltma gibi davranışlarda ifadesini bulur. Bu ilgi alanı ile en yakından ilgili yükseköğretim programı, sosyal hizmetler programıdır. Ayrıca tıp, psikoloji, çocuk gelişimi ve eğitimi programlarında sayılabilir.

3.6.2. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Geçerliliği

Geçerlilik bir ölçme aracının ölçmek üzere hazırladığı amacını ölçme derecesidir. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin geçerliliği, envanteri yanıtlayan öğrenciler arasında yetenek, ilgi ve değerler yönünden varolması beklenen farkları yansıtmaya derecesine bakılarak belirlenmiştir.

Kendini Değerlendirme Envanteri, 3'ü genel eğitim, 5'i meslek eğitimi veren 8 lisenin son sınıfında bulunan 1902 öğrenciye uygulanmıştır. Bu okulların bir kısmı öğrencilerini seçme sınavı ile almakta, bunlarda da başvuran ve kabul edilen öğrenci sayıları farklılık göstermektedir. Okulların, uyguladıkları programların gerektirdiği kişilik özelliklerini öğrencilerde aradığı ve eğitim boyunca bu özellikleri pekiştirdiğini göz önüne alarak, çeşitli okullarda okumakta olan öğrencilerin Kendini

Değerlendirme Envanteri ile ölçülen özellikleri yönünden fark gösterecekleri beklenebilir. Envanterle ölçülen değişkenlerin hemen hepsinde okulların puanları arasında farklar vardır. Ortalamalar arasındaki bu farkların anlamlı olup olmadığını saptamak için yapılan varyans analizinin sonuçlarına göre bulunan F değerlerinin hepsi 0.01 düzeyinde anlamlıdır. Ancak grupların puan ortalamaları arasındaki farklar bazı ölçeklerde büyük, bazılarında ise küçüktür. Örneğin, sözel yetenek yönünden grupların kendilerini algılamaları arasındaki farklar küçük, sayısal ve şekil - uzay yetenekleri yönünden algılamaları arasındaki farklar ise büyüktür.

Sayısal yetenek ölçeğinde TED Ankara Lisesi öğrencilerinin puan ortalaması en yüksek Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin ki ise en düşüktür. Şekil - uzay ilişkileri yeteneğinde Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri en yüksek, Ticaret Lisesi öğrencileri ise en düşük puan ortalaması elde etmişlerdir.

Seçilmiş bir grup olan TED Ankara Lisesi öğrencilerinin yetenek bakımından kendilerini diğer okulların öğrencilerine göre genellikle daha üst düzeyde değerlendirmeleri beklentilere uygun düşmektedir. Aynı şekilde, şekil - uzay yeteneğini eğitimleri sırasında en fazla kullanan bir grup olan Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin kendilerini bu yetenek yönünden diğerlerinden daha üst düzeyde algılamaları da beklentilere uygun bir bulgu sayılmaktadır.

Sayılarla uğraştıkları halde Ticaret Lisesi öğrencilerinin kendilerini sayısal yetenek yönünden diğer gruplardan (Kız Meslek Lisesi öğrencileri hariç) daha düşük algıladıkları görülmektedir. Bunun, sayısal yetenek ölçeğini oluşturan maddelerin sayılarla akıl yürütmeyi gerektiren durumları belirtmesinden, Ticaret Lisesi'ndeki eğitimin ise dört işlemle yapılan hesaplamalara dayanmasından ileri gelmiş olabileceği düşünülmektedir.

Kendini Değerlendirme Envanteri'nin öğrencilerin eğitimleri ile tutarlı benlik algılamalarını ilgi ve değer alanlarında da yansıttığı görülmektedir.

Örneğin, mekanik ilgi ve işbirliği ve düzenli yaşam ölçeklerinde Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri, Sosyal Yardım, İş Ayrıntıları ölçeklerinde Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri, Ticaret ölçeğinde Endüstri Meslek Lisesi ve Ticaret Lisesi öğrencileri, ikna ölçeğinde TED Ankara Lisesi öğrencileri yüksek puan ortalamaları elde etmişlerdir.

Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri bakım ve şefkat gösterme ihtiyacının bir türevi sayılabilecek olan "Canlı Varlık" ilgi ölçeği ile "Güzel Sanatlar" ilgi ölçeğinde diğer gruplardan daha yüksek puan ortalamaları elde etmişlerdir. Güzel Sanatlar ilgisi yönünden Kız Meslek Lisesi öğrencileri de kendilerini diğer gruplardan daha üst düzeyde algılamaktadırlar.

Elde edilen bulgular sonucunda, Kendini Değerlendirme Envanteri'nin, Holland (1966) tarafından, çeşitli gözlem ve araştırma bulgularına dayanılarak tanımlanan, mesleki çevre ve kişilik özellikleri ilişkisini yeterince yansıttığını; Lise, özellikle TED Ankara Lisesi öğrencilerinin "Bilimsel", Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin "Gerçekçi", Ticaret Lisesi öğrencilerinin "Gelenekçi" ve Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin "Sosyal" tipe özgü kişilik özelliklerini ölçen ölçeklerde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Çeşitli okullardaki öğrencilerin ilgi, yetenek ve değer puanları kendi içlerinde değerlendirildiğinde, TED Ankara Lisesi öğrencilerinin üç yetenek, Temel Bilim, ikna ve müzik ilgi alanları ile liderlik, yarışma, değişiklik, kazanç ve ün sahibi olma gibi değer alanlarında kendilerini üst düzeyde algıladıkları görülmüştür.

Ticaret Lisesi öğrencileri kendilerini, yetenekler yönünden diğer gruplardan daha düşük düzeyde algılamakta, ancak mesleki faaliyetleri ile ilgili bazı özellikler yönünden kendilerini oldukça üst düzeyde görmektedirler. Bu grup Ticaret, İş Ayrıntıları ve Düzenli Yaşam ölçeklerinde yüksek puan ortalamaları elde etmişlerdir, ancak liderlik yönünden kendilerini düşük düzeyde algılamaktadırlar. Bu da Kendini Değerlendirme Envanteri'nin, dikkat, titizlik, biteviye çalışma gerektiren

bir mesleğe hazırlamakta olan bu grubun sahip olması gereken kişilik özelliklerini yansıttığının işareti sayılmaktadır.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri kendilerini şekil - uzay ilişkilerini görebilmede yetenekli, Temel Bilimler, Mekanik ve Ticaret alanlarında ilgili görmekte, değişikliğe fazla yer vermeyen, işbirliğine dayalı düzenli bir yaşam istediğini ifade etmişlerdir.

Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri Sözel Yetenek, Sosyal Bilim, Canlı Varlık, İkna ve İş Ayrıntıları, Sosyal Yardım ve Değişiklik ölçeklerinde yüksek puan ortalamaları elde etmişlerdir. Bu sayılan özellikler, başkalarının bakımına dikkat ve titizlik göstermeleri gereken bu meslek grubunun beklenen özellikleridir.

İmam Hatip Lisesi öğrencileri bir çok özellikler yönünden kendilerini (TED Ankara Lisesi hariç) diğer grup öğrencilerinininkine yakın biçimde, Kız Meslek Lisesi öğrencileri ise birçok alanda kendilerini diğer gruplardan daha düşük düzeyde algılamaktadırlar.

Yukarıda özetlenen bulgular Kendini Değerlendirme Envanteri'nin genellikle öğrencilerin gördükleri eğitime göre sahip olmaları gereken yetenek, ilgi ve değerleri yansıtabildiğini göstermektedir.

3.6.3. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Güvenirliği

Güvenirlilik, bir ölçme aracının ölçme sonuçlarındaki kararlılık derecesidir. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin güvenirliliği Kuzgun (1987 - 88) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarına göre,

1. İç tutarlılık
2. Kararlılık
3. Ölçeklerarası ilişkiler

yönünden araştırılmıştır.

1. İç Tutarlılık Düzeyi

Kendini Değerlendirme Envanteri'ni oluşturan alt ölçeklerin, 1902 öğrenciden elde edilen puanlar üzerinden Crohbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre alfa katsayılarının 0,58 (işbirliği) ile 0,92 (ticaret) arasında değiştiği ve medyan değerin 0,78 (şekil - uzay) olduğu görülmüştür. Genellikle yetenek ve ilgilere ilişkin alt ölçeklerde maddelerin iç tutarlılık katsayıları, diğer ölçeklerinkinden daha yüksek bulunmuştur.

2. Kararlılık Düzeyi

Kendini Değerlendirme Envanteri'nin kararlı bir ölçme aracı olup olmadığını anlamak için araç Ankara Üniversitesi Eğitim Bölümleri Fakültesi'nin Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü'nde 1987 - 88 öğretim yılında 3. ve 4. sınıflarda okumakta olan 86 kişilik bir gruba bir hafta ara ile iki kere uygulanmış ve elde edilen korelasyon katsayıları incelendiğinde, korelasyon katsayılarının 0,58 (yaratıcılık) ile 0,87 (mekanik) arasında değiştiği ve medyan katsayının 0,73 (Sözel yetenek ve yarışma) olduğu görülmektedir. Testi tekrarlama yöntemi ile elde edilen korelasyon katsayılarının da iç tutarlılık katsayılarında gözlenen durumu yansıttığı; yetenek ve ilgilere ilişkin alt ölçeklerde iki ölçüm arasındaki tutarlığın, değerlere ilişkin tutarlıktan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Yetenek ve ilgilere ilişkin alt ölçeklerde güvenilirlik düzeyinin daha yüksek çıkması bireylerin bu özellikleri üzerinde daha çok durduklarını ve böylece daha açık ve kesin benlik algıları geliştirmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

3. Ölçeklerarası İlişkiler

Kendini Değerlendirme Envanteri'nin 23 ölçeğinin birbirleri ile ilişkileri, 86 kişilik bir üniversite öğrenci grubundan elde edilen puanlardan hesaplanmış ve bulunan korelasyon katsayıları genellikle olumlu olup gerek yönleri ve gerekse miktarları beklentilere uygun bulunmuştur. Envanterde birbirini dışlayan özelliklere genellikle yer verilmemeye

çalışılmışsa da “İş Ayrıntıları” ilgisi ile “Yaratıcılık” ve “Değişiklik” değerlerinin birbirleri ile uyuşmadığı söylenebilir. Bu değişkenler arasındaki ilişkilerin olumlu olmakla birlikte 0,05 anlamlılık düzeyine erişemeyecek kadar düşük oldukları görülmektedir.

3.6.4. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Cevaplaması

Kendini Değerlendirme Envanteri'nde cevaplandırma yöntemi olarak “Zorunlu Seçme Yöntemi” kullanılmıştır. Bu amaçla “Hiçbir zaman”, “Arasıra”, “Sık sık” ve “Her zaman” olmak üzere dört seçenek verilir. Bireylerden envanteri cevaplandırırken, kendilerinin bir faaliyeti ne kadar sıklıkla yaptıkları veya bir şeye ne kadar önem verdikleri sorularına, tüm soruları okuyup kendilerine uygun cevap şikkını cevap anahtarı üzerinde kodlamaları istenmektedir.

3.6.5. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Puanlaması

Kendini Değerlendirme Envanteri'nde bütün sorunların cevap şıkları aynı sayısal değerlere sahip olarak belirlenmiştir. Buna göre cevap kağıdında yapılan işaretlemelerin sayısal değerleri;

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

şeklindedir.

Kendini Değerlendirme Envanteri ölçeklerinin madde numaraları da listelenmiştir. Bu listeye cevap kağıdında her soru için yapılan işaretlemelerin sayısal değerleri, ilgili soru numaralarının karşısındaki ve “ham puan” başlığı ile belirtilen sütunun altındaki cevap aralıklarına yazılarak kaydedilir. Böylece elde edilen toplam puan “ham puan” olarak belirlenir.

Ham puanlar daha sonra yüzdeler puanlara çevrilir. Bunun için düzenlenmiş üç tür yüzdeler puan tablosu vardır. Bunlar, grup için, kız ve

erkekler için düzenlenmiş yüzdelerlik puan tablolarıdır. Ham puanların yüzdelerlik puanlara çevrilmesinde önce genel grup için verilen yüzdelerlik puan tablosuna bakılır. Tabloda 40'dan 10'a kadar sıralanmış sayılar vardır. Bu sayılar envanterden her bir kişilik boyutu için alınabilecek toplam ham puanları göstermektedir. Bundan sonra sırası ile yetenekler, ilgiler ve değerler ile ilgili yüzdelerlik puanlar verilmektedir. Alınan ham puanlar bu tablodaki puanlarla karşılaştırılarak yüzdelerlik puanlar bulunur.

Yüzdelerlik puanları bulmak için önce sözel yetenek alt testinde alınan toplam puan değeri yüzdelerlik tabloda "ham puan" başlığı altında verilen sayılar arasında bulunur ve sonra "sözel yetenek" sütunundaki yüzdelerlik karşılığı bulunup not edilir. Daha sonra bu işlem diğer puanlar için yapılır.

Bu işlem, isteniyorsa cinsiyetle ilgili yüzdelerlik tablolarına bakılarakta yapılır. Bulunan yüzdelerlik puanlar daha sonra Profil Kağıdı'na işlenir. Bunun için hazır bulunan Profil Kağıdı'nda, solunda ve sağında çerçevenin dışında çizgi ile işaretlenmiş ve her 10 çizgide bir rakamlarla yazılmış 0'dan 100'e kadar olan sayılara bakılır. Yüzde basamağı denilen bu dizi içinde her bir özellik için alınan yüzdelerlik puan bulunup ait olduğu sütuna bir çarpı (x) işareti koyulur. Bütün özellikler için bu işlem yapıldıktan sonra çarpı işaretleri düz çizgilerle birleştirilir.

3.6.6. Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Yorumlanması

Kendini Değerlendirme Envanteri'nin yorumlanması işlemi Profil Kağıdı'nda oluşan grafiğe göre yapılır. Profil Kağıdı kişinin güçlü ve zayıf olduğu yönlerinin açık bir şekilde görülmesini sağlar. Yetenek, ilgi ve değerleri ayrılmış bir kimsenin profilinde yukarı ve aşağı doğru sivrilikler görülür. Örneğin, ilgilere ait profilde en yüksek puanlar kişinin hoşlandığı alanları gösterirken en düşük puanlarda katıyen istemediği alanlar hakkında fikir verir. Yüzdelerlik puanlar yorumlanırken genellikle % 75'inci puanın üzerinde ve % 25'inci puanın altında kalanlar üzerinde durulur. Profilinde böyle puanları olan kimselerin hedeflerini belirlemeleri oldukça

kolay olur. Özellikleri yeterince ayrışmamış olanlar, yani yüzdilik puanları 25 ile 75 arasında yer alan kimseler belli bir alanı seçme konusunda karar verme de güçlük çekebilirler.

3.6.7. Yorumlamada Dikkat Edilecek Hususlar

Kendini Değerlendirme Envanteri'nden elde edilen puanları yorumlarken şu hususlara dikkat edilmesinde yarar vardır.

1. Eğer bir kimse bu envanterin sonuçlarından, üniversite program seçme kararını oluşturmada yararlanmak istiyorsa ham puanının karşılığını "Genel gruptan" elde edilen yüzdilik puanlara bakarak bulmalıdır. Çünkü ÖSYM, adayların puanlarını değerlendirirken cinsiyet ayrımı yapmamaktadır. Ancak bazı özelliklerde kızlar, bazılarında erkekler daha yüksek puanlar aldıklarından, bir kimse kendini, kendi cinsinden kişilerle karşılaştırabilsin diye kız ve erkekler için ayrı yüzdilik puanlar verilmiştir.

2. Kendini Değerlendirme Envanteri'nden elde edilen puanların doğruluğu ve geçerliği kişinin envanteri içten ve doğru olarak cevaplamasına bağlıdır. Gerçeğe uygun olmayan cevaplar gerçekçi olmayan sonuçlara götürür.

3. Bu envanterin bir amacında kişinin bazı özellikleri üzerinde düşünmesine, çeşitli durumlarda nasıl davrandığını gözönüne getirip davranışlarını değerlendirmesine yardımcı olmaktadır.

4. Bir kimsenin niteliklerine uygun mesleklerin neler olduğunu sağlıklı bir biçimde belirleyebilmesi için ÖSYM tarafından yayınlanmış bulunan "Üniversiteler, Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi" adlı yayını okumasında yarar vardır.

5. Bu envanterde verilen yüzdilik puanlar bir grup lise son sınıf öğrencisinden elde edildikleri için ancak o grubun yaş ve sınıf düzeyine yakın durumda bulunan öğrencilerin ham puanlarını değerlendirmede

kullanılabilir. Eğer bir kimse bu yaş d¼z¼yenin çok altında ya da ¼zerinde bulunuyorsa, bu envanteri cevaplaması m¼mk¼n olsa bile ham puanlarının ne ifade ettiğini, buradaki y¼zdelik tabloları bakarak değerlendirmesi sağlıklı sonuç vermez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları, araştırmanın amaçları başlığındaki sıra ile verilmiştir. Her bir amaç ile ilgili bulgular tablolastırılmış, bulguları analiz etmede kullanılan istatistiksel teknikler anlatılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

4.1. ÖĞRENCİLERİN YETENEK VE İLGİLERİNİN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Kendini Değerlendirme Envanteri uygulanan tüm öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin hangi alanlara yönelik olduğu, okunulan bölüm ve cinsiyet değişkenleri de ele alınarak Tablo I'de verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi; yeteneklerine göre Edebiyat Bölümü'nde okuyan 19 kız öğrenciden 7'sinin (% 37) sözel, 5'inin (% 26) sayısal, 7'sinin (% 37) ise şekil - uzay yeteneği olduğu, 30 erkek öğrenciden 9'unun (% 30) sözel, 7'sinin (% 23) sayısal, 14'ünün (% 47) ise şekil - uzay yeteneği olduğu, Matematik Bölümü'nde okuyan 12 kız öğrenciden 3'ünün (% 25) sözel, 7'sinin (% 58) sayısal, 2'sinin (% 17) ise şekil - uzay yeteneği olduğu, 14 erkek öğrenciden 1'inin (% 7) sözel, 9'unun (% 64) sayısal, 4'ünün (% 29) ise şekil - uzay yeteneği olduğu; araştırmaya katılan toplam 31 kız öğrenciden 10'unu (% 32) sözel, 12'sinin (% 39) sayısal, 9'unun (% 29) ise şekil - uzay yeteneği olduğu, toplam 44 erkek öğrenciden 10'unun (% 23) sözel, 16'sının (% 36) sayısal, 18'inin (% 41) ise şekil - uzay yeteneği olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ilgilerine bakıldığında, Edebiyat Bölümü'nde okuyan 19 kız öğrenciden 2'sinin (% 11) temel bilimler, 1'inin

Tablo 1 Öğrencilerin Yetenek ve İlgiilerinin
Yöneldikleri Alanlara Göre Dağılımları

ÖĞRENCİLER	YETENEK										İLGİ									
	Sözel	Sayısal	Şekil - Uzay	Temel Bilimler	Sosyal Bilim.	Canlı Varlık	Mekanik	İkna	Ticaret	İş Ayrıntı	Edebiy.	Güzel Sanatlar	Müzik	Sosyal Yardım						
EDEBİYAT	K	7	5	7	2		1	2		2	6	1		5						
		% 37	% 26	% 37	% 11		% 5	% 11		% 11	% 31	% 5		% 26						
	E	9	7	14	4	6	1	2	1	1	6	4	2	2						
		% 30	% 23	% 47	% 13	% 20	% 7	% 7	% 3	% 3	% 20	% 13	% 7	% 7						
MATEMATİK	K	3	7	2	4		2	1		3	1	1								
		% 25	% 58	% 17	% 33		% 16	% 8		% 25	% 8	% 8								
	E	1	9	4	6	1	1	4	1	1										
		% 7	% 64	% 29	% 43	% 7	% 7	% 29	% 7	% 7										
TOPLANI	K	10	12	9	6		2	2		5	7	2		5						
		% 32	% 39	% 29	% 19,4		% 6,4	% 6,4		% 16	% 23	% 6,4		% 16						
	E	10	16	18	10	7	2	6	2	1	6	4	2	2						
		% 23	% 36	% 41	% 23	% 15	% 5	% 13	% 5	% 5	% 13	% 9	% 5	% 5						

(% 5) mekanik, 2'sinin (% 11) ikna, 2'sinin (11) iş ayrıntıları, 6'sının (% 31) edebiyat, 1'inin (% 5) bilimler, 1'inin (% 3) canlı varlık, 2'sinin (% 7) mekanik, 2'sinin (% 7) ikna, 1'inin (% 3) ticaret, 6'sının (% 20) edebiyat, 4'nün (% 13) güzel sanatlar, 2'sinin (% 7) müzik ve 2'sinin (% 7) ise sosyal yardım ilgisi olduğu; Matematik Bölümü'nde okuyan 12 kız öğrenciden 4'ünün (% 33) temel bilimler, 2'sinin (% 16) canlı varlık, 1'inin (% 8) mekanik, 3'ünün (% 25) iş ayrıntıları, 1'inin (% 8) edebiyat ve 1'inin (% 8) ise güzel sanatlar ilgisi olduğu, 14 erkek öğrenciden 6'sının (% 43) temel bilimler, 1'inin (% 7) sosyal bilimler, 1'inin (% 7) canlı varlık, 4'ünün (% 29) mekanik, 1'inin (% 7) ticaret ve 1'inin (% 7) ise iş ayrıntıları ilgisi olduğu; araştırmaya katılan toplam 31 kız öğrenciden 6'sının (% 19,4) temel bilimler, 2'sinin (% 6,4) canlı varlık, 2'sinin (6,4) mekanik, 2'sinin (% 6,4) ikna, 5'inin (% 16) iş ayrıntıları, 7'sinin (% 23) edebiyat, 2'sinin (% 6,4) güzel sanatlar ve 5'inin (% 16) ise sosyal yardım ilgisi olduğu, toplam 44 erkek öğrenciden 10'unun (% 23) temel bilimler, 7'sinin (% 15) sosyal bilimler, 2'sinin (% 5) canlı varlık, 6'sının (% 13) mekanik, 2'sinin (% 5) ikna, 2'sinin (% 5) ticaret, 1'inin (% 2) iş ayrıntıları, 6'sının (% 13) edebiyat, 4'ünün (% 9) güzel sanatlar, 2'sinin (% 5) müzik ve 2'sinin (% 5) ise sosyal yardım ilgisi olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; araştırmaya katılan Araklı Lisesi Edebiyat Bölümü kız öğrencilerinden 7'sinin (% 37) sözel alanda ve 12'sinin (% 63) sayısal alanda yetenekleri olduğu, buna rağmen aynı öğrencilerden 14'ünün (% 73) sözel alanda ve 5'inin (% 27) ise sayısal alanda ilgileri olduğu görülmektedir. Buna göre; Edebiyat Bölümü'nde okuyan kız öğrencilerin yeteneklerinin sayısal alanda, ilgilerinin ise sözel alanda yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan Edebiyat Bölümü erkek öğrencilerinden 9'unun (% 30) sözel alanda, 21'inin (% 70) sayısal alanda yetenekleri olduğu, buna rağmen aynı öğrencilerden 22'sinin (% 74) sözel alanda ve 8'inin (% 26) ise sayısal alanda ilgileri olduğu görülmektedir. Buna göre; Edebiyat Bölümü'nde okuyan erkek öğrencilerin yeteneklerinin sayısal alanda, ilgilerinin ise sözel alanda yoğunlaşmış olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan Matematik Bölümü kız öğrencilerinden 3'ünün (% 25) sözel alanda, 9'unun (% 75) sayısal alanda yetenekleri olduğu, buna rağmen aynı öğrencilerden 2'sinin (% 16) sözel alanda ve 10'unun (% 84) ise sayısal alanda ilgileri olduğu görülmektedir. Buna göre; Matematik Bölümü'nde okuyan kız öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin sayısal alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırmaya katılan Matematik Bölümü erkek öğrencilerinden 1'inin (% 7) sözel alanda, 13'ünün (% 93) sayısal alanda yetenekleri olduğu, buna rağmen aynı öğrencilerden 1'inin (% 7) sözel alanda ve 13'ünün (% 93) ise sayısal alanda ilgileri olduğu görülmektedir. Buna göre; Matematik Bölümü'nde okuyan erkek öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin sayısal alanda yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 1'deki yüzdeler incelendiğinde Edebiyat Bölümü'nde okuyan hem kız hem de erkek öğrencilerden yaklaşık 2 / 3'ünün sayısal ve şekil - uzay yeteneğine ancak sözel alan ilgilerine sahip olduğu görülmektedir. Sadece yetenekler değerlendirildiğinde bu öğrencilerin Matematik Bölümü'nde okuyor olmalarının gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ancak ilgiler açısından okudukları bölüme uygun durumdadırlar. Liselerde Edebiyat ve Matematik Bölümleri'ne öğrenciler ayrılırken onların yetenek ve ilgilerinin okuyacakları bölüme uygun olduğu bir şekilde ayrılmaları gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen durumun açıklaması; ya Edebiyat Bölümü'nü seçen bu öğrencilerin yeteneklerinin farkında olmadıkları ve sadece ilgilerine göre bölüm seçimi yapmış oldukları, ya da öğretmenler tarafından herhangi bir inceleme yapılmaksızın o bölümün seçtirildiği şekilde yapılabilir. Yetenek uygun olmaksızın sadece ilgiye göre yapılan bir bölüm seçiminin ne kadar başarı getireceği de tartışma konusudur.

Matematik Bölümü öğrencilerine bakıldığında bölüm seçiminin hem kızlarda hem erkeklerde yetenek ve ilgilerine uygun olarak yapılmış olduğu görülmektedir. Erkeklerde hem yetenek hem de ilginin % 93 gibi yüksek bir düzeyde uygunluk gösterdiği görülürken, kızlarda Matematik

Bölümü'nün seçiminde ilginin yetenekten daha fazla rol oynadığı görülmektedir.

4.2. ÖĞRENCİLERİN YETENEK VE İLGİLERİ İLE OKUDUKLARI BÖLÜMÜN UYGUNLUĞUNUN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Öğrencilerin Lise II. sınıfta Matematik ve Edebiyat Bölümleri'ni tercih etmelerinin ya da bu bölümlere yerleştirilmelerinin yetenek ve ilgilerine uygun olup olmadığı ile ilgili bulgular Tablo 2 ve Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 2 Öğrencilerin Yeteneklerinin Uygun Olup Olmayışlarına Göre Bölümlerdeki Dağılımları ve X^2 Değeri

Okunulan Bölüm	Yetenek		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
Edebiyat	16 % 33	33 % 67	49 % 100
Matematik	22 % 85	4 % 15	26 % 100
Toplam	38 % 51	37 % 49	75 % 100

$$X^2 = 18,27$$

$$C = 0,19$$

$$P < .001$$

$$Sd = 1$$

Tablo 2'ye bakıldığında Edebiyat Bölümü'nde okuyan toplam 49 öğrenciden 16'sının (% 33) yeteneğinin bölüme uygun olduğu, 33'ünün (% 67) ise yeteneğinin uygun olmadığı görülmektedir. Matematik Bölümü'nde okuyan toplam 26 öğrenciden 22'sinin (% 85) yeteneğinin bölüme uygun olduğu 4'ünün (% 15) ise yeteneğinin uygun olmadığı görülmektedir.

χ^2 analiz tekniği kullanılarak yapılan istatistiksel analiz sonucu ($\chi^2 = 18,27$) yeteneklere uygunluk açısından Matematik Bölümü ile Edebiyat Bölümü arasında Matematik Bölümü lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. ($P < .001$)

Tablodaki değerler Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yaklaşık 2 / 3'ünün sözel yeteneğinin zayıf olmasına rağmen bu bölümü tercih etmiş oldukları ya da öğretmenler tarafından bu bölüme ayrıldıkları ortaya çıkmaktadır. Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin % 85 gibi büyük bir çoğunluğunun yetenek olarak bu bölüme uygunluğu ise ya bu öğrencilerin gerçekten yeteneklerine uygun bir bölüm tercih yaptıkları ya da öğretmenlerce uygun bir şekilde bu bölüme ayrıldıkları şeklinde açıklanabilir.

Tablo 3 ğrencilerin İlgilerinin Uygun Olup Olmayışlarına Göre Bölümlerdeki Dağılımları ve χ^2 Değerleri

Okunulan Bölüm	İlgiler		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
Edebiyat	22 % 45	27 % 55	49 % 100
Matematik	23 % 88	3 % 12	26 % 100
Toplam	45 % 60	30 % 40	75 % 100

$\chi^2 = 13,76$

$C = 0,39$

$P < .001$

$Sd = 1$

Tablo 3'e bakıldığında Edebiyat Bölümü'nde okuyan toplam 49 öğrenciden 22'sinin (% 45) ilgisinin bölüme uygun olduğu 27'sinin (% 55) ise uygun olmadığı görülmektedir. Matematik Bölümü'nde okuyan toplam

26 öğrenciden 23'ünün (% 88) ilgisinin bölüme uygun olduğu 3'ünün (% 12) ise ilgisinin uygun olmadığı görülmektedir.

χ^2 analiz tekniği kullanılarak yapılan istatistiksel analiz sonucu ($\chi^2 = 13,76$) ilgilere uygunluk açısından Matematik Bölümü ile Edebiyat Bölümü arasında Matematik Bölümü lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. ($P < .001$)

Tablodaki değerler Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yaklaşık 3 / 5'inin sözel yeteneğinin zayıf olmasına rağmen bu bölümü tercih etmiş oldukları ya da öğretmenler tarafından bu bölüme ayrıldıkları ortaya çıkmaktadır. Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin % 88 gibi büyük bir çoğunluğunun ilgileri olarak bu bölüme uygunluğu ise ya bu öğrencilerin gerçekten ilgilerine uygun bir bölüm tercihi yaptıkları ya da öğretmenlerce uygun bir şekilde bu bölüme ayrıldıkları şeklinde açıklanabilir.

4.3. ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTE GİRİŞ SINAVI ÖNCESİNDE YAPMAYI DÜŞÜNDÜKLERİ TERCİHLERİN YETENEK VE İLGİLERİNE UYGUNLUĞUNUN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Mesleki Rehberlik Programı'na başlamadan önce tüm öğrencilerden üniversite giriş sınavında yapmayı düşündükleri ilk üç tercihin neler olacaklarını yazılı olarak vermeleri istenmiştir. Bu tercihler öğrencilere uygulanan Kendini Değerlendirme Envanteri sonucunda belirlenen yetenekler ve ilgilere uygunlukları açısından değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirme ile ilgili bulgular Edebiyat ve Matematik Bölümü öğrencileri için ayrı olarak Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 4 Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	Yeteneklerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	17 % 35	32 % 65	49 % 100
2. Tercih	14 % 29	35 % 71	49 % 100
3. Tercih	13 % 27	36 % 73	49 % 100
Toplam	44 % 30	103 % 70	147 % 100

$$X^2 = 0,724$$

$$C = 0,12$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 5 Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	İlgilerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	15 % 30	34 % 70	49 % 100
2. Tercih	12 % 24	37 % 76	49 % 100
3. Tercih	16 % 33	33 % 67	49 % 100
Toplam	43 % 29	104 % 71	147 % 100

$$X^2 = 0,851$$

$$C = 0,13$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 4 ve Tablo 5'e bakıldığında; Edebiyat Bölümü'nde okuyan 49 öğrenciden 17'sinin (% 35) birinci tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 32'sinin (% 65) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 15'inin (% 30) 1. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 34'ünün (% 70) ise uygun olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin 2. tercihlerine bakıldığında; 14'ünün (% 29) yeteneklerine uygun olduğu, 35'inin (% 71) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerin 12'sinin (% 24) 2. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 37'sinin (% 76) ise uygun olmadığı görülmektedir. 3. tercihlerine bakıldığında öğrencilerin 13'ünün (% 27) 3. tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 36'sının (% 73) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerin 16'sının (% 73) 3. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 33'ünün (% 67) ise uygun olmadığı görülmektedir.

Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin ilk üç tercihlerinin yeteneklerine ve ilgilerine uygunlukları 3 x 2 düzeninde X^2 istatistik analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Ancak tercihlerin hem yeteneklere hem de ilgilere uygun olmadığı görülmektedir. Yeteneklerle ilgili olarak yapılan istatistik analizde $X^2 = 0.724$ şeklinde çıkan değer, tercihler arasında da uygun olmama açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. ($P > .05$)

İlgilerle ilgili olarak yapılan istatistiksel analizde $X^2 = 0.851$ şeklinde çıkan değer, tercihler arasında uygun olmama açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. ($P > .05$)

Tablo değerlerine bakıldığında; Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yapmayı düşündükleri ilk üç tercihlere bakıldığında bu tercihlerde hem yeteneklere hem de ilgilere uygun olmama durumunun uygun olma durumundan en az iki misli bazılarında ise üç misli yükseleceği görülmektedir. X^2 değerlerinin anlamsız çıkması da bu verilere eklendiğinde Mesleki Rehberlik Programı öncesinde, Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yapmayı düşündükleri tercihlerin hem yeteneklerine hem de ilgilerine uygun olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yapılması düşünülen tercihlerin bu kadar hatalı ve uygun olmamasının nedenlerinin; öğrencilerin

meslek seçimi ile ilgili bilgi eksikleri, tercihlerinde anne, baba, arkadaş etkilerinin bulunması, isteklere büyük öncelik verilmiş olması v.b. etkenler olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 6 Meslek Rehberlik Programı Öncesi Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	Yeteneklerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	21 % 81	5 % 19	26 % 100
2. Tercih	19 % 73	7 % 27	26 % 100
3. Tercih	19 % 73	7 % 27	26 % 100
Toplam	59 % 76	19 % 24	78 % 100

$$X^2 = 0,555$$

$$C = 0,14$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 7 Mesleki Rehberlik Programı Öncesi Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmayı Düşündükleri Tercihlerin İlgilerine Uygunlukların Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	İlgilerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	14 % 54	12 % 46	26 % 100
2. Tercih	12 % 46	14 % 54	26 % 100
3. Tercih	12 % 46	14 % 54	26 % 100
Toplam	38 % 49	40 % 51	78 % 100

$$X^2 = 0,407$$

$$C = 0,12$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 6 ve Tablo 7'ye bakıldığında; Matematik Bölümü'nde okuyan 25 öğrenciden 21'inin (% 81) 1. tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 5'inin (% 19) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 14'ünün (% 54) 1. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 12'sinin (% 46) ise uygun olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin 2. tercihlerine bakıldığında 19'unun (% 73) yeteneklerine uygun olduğu, 7'sinin (% 27) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 12'sinin (% 46) 2. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 14'ünün (% 54) ise uygun olmadığı görülmektedir. 3. tercihlerine bakıldığında öğrencilerden 19'unun (% 73) yeteneklerine uygun olduğu, 7'sinin (% 27) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 12'sinin (% 46) 3. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 14'ünün (% 54) ise uygun olmadığı görülmektedir.

Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin ilk üç tercihlerinin yeteneklerine ve ilgilerine uygunlukları 3 x 2 düzeninde X^2 istatistik analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Yeteneklerle ilgili olarak yapılan istatistik analizinde $X^2 = 0,555$ şeklinde çıkan değer, tercihlerin üçünde yeteneklere uygun olduğunu ve bu açıdan aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. ($P > .05$).

Ancak tercihlerin ilgilere uygun olmadığı görülmektedir. İlgilerle ilgili olarak yapılan istatistiksel analizde $X^2 = 0,407$ şeklinde çıkan değer, tercihler arasında uygun olmama açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. ($p > .05$).

Tablo değerlerine bakıldığında; Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yapmayı düşündükleri ilk üç tercihlere bakıldığında bu tercihlerde yeteneklere uygun olma durumu uygun olmama durumundan üç misli yüksek iken, ilgilere uygun olmama durumunun uygun olma durumundan biraz daha düşük olduğu görülmektedir. X^2 değerlerinin anlamsız çıkmasında bu verilere eklendiğinde, Mesleki Rehberlik Programı öncesinde Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yapmayı düşündükleri tercihlerin yeteneklerine uygun olduğu ancak ilgilerine tam uygun olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yapılması düşünülen tercihlerin bu

şekilde olması; öğrencilerin meslek seçimlerini, yeteneklerini dikkate alarak yapacaklarını, yeteneklerinin farkında olduklarını, ilgilerinin ise tam farkında olmadıklarını ve tercihlerde ilgilerini gerçekçi olarak yansıtamadıklarını göstermektedir.

4.4. ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTE GİRİŞ SINAVI ÖNCESİNDE YAPMIŞ OLDUKLARI TERCİHLERİN YETENEK VE İLGİLERİNE UYGUNLUĞUNUN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Mesleki Rehberlik Programı uygulamasından sonra tüm öğrencilerin üniversite giriş sınavı sırasında yapmış oldukları esas tercihlerden ilk üç tercih öğrenilmiştir. Bu tercihlerde öğrencilere uygulanan Kendini Değerlendirme Envanteri sonucunda belirlenen yetenekler ve ilgilere uygunlukları açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ile ilgili bulgular Edebiyat ve Matematik Bölümü öğrencileri için ayrı olarak Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11 de verilmiştir.

Tablo 8 Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	Yeteneklerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	22 % 45	27 % 55	45 % 100
2. Tercih	21 % 43	28 % 57	49 % 100
3. Tercih	22 % 45	27 % 55	49 % 100
Toplam	65 % 44	82 % 56	49 % 100

$$X^2 = 0,054$$

$$C = 0,03$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 9 Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Edebiyat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X² Değeri

Tercihler	İlgilerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	17 % 35	32 % 65	49 % 100
2. Tercih	17 % 35	32 % 65	49 % 100
3. Tercih	18 % 37	31 % 63	49 % 100
Toplam	52 % 35	95 % 65	147 % 100

$$X^2 = 0,058$$

$$C = 0,03$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 8 ve Tablo 9'a bakıldığında; Edebiyat Bölümü'nde okuyan 49 öğrenciden 22'sinin (% 45) 1. tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 27'sinin (% 55) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 17'sinin (% 35) 1. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 32'sinin (% 65) ise uygun olmadığı görülmektedir. 2. tercihlere bakıldığında öğrencilerden 21'inin (% 43) 2. tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 28'inin (% 57) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 17'sinin (% 35) 2. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 32'sinin (% 65) ise uygun olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin 3. tercihlerinin yeteneklerine uygunluğuna bakıldığında 22'sinin (% 45) uygun olduğu, 27'sinin (% 55) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 18'inin (% 37) 3. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 31'inin (% 63) ise uygun olmadığı görülmektedir.

Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yapmış oldukları ilk üç tercihlerinin yeteneklerine ve ilgilerine uygunlukları 3 x 2 düzeninde X² istatistik analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Ancak tercihlerin hem yeteneklere hem de ilgilere uygun olmadığı görülmektedir. Yeteneklerle ilgili olarak yapılan istatistik analizde X² = 0,054 şeklinde çıkan değer, tercihler arasında uygun olmama açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. (P > .05).

İlgilerle ilgili olarak yapılan istatistiksel analizde $X^2 = 0,058$ şeklinde çıkan değer, tercihler arasında uygun olmama açısından anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. ($P > .05$).

Tablo değerlerine bakıldığında; Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin Mesleki Rehberlik Programı sonrasında yaptıkları ilk üç tercihlerinin yeteneklerine ve ilgilerine uygun olmadıkları görülmekte ise de tercihlerin öğrencilerin yetenek ve ilgilerine uygunlukları açısından Mesleki Rehberlik Programı sonrasında Mesleki Rehberlik Programı öncesine göre artma görülmektedir. Buna göre; Mesleki Rehberlik Programı öncesinde 1. tercihleri yeteneklerine uygun olan öğrenci sayısı 17 (% 35) iken Mesleki Rehberlik Programı sonrası 22'ye (% 45), ilgilerine uygun olan öğrenci sayısı ise 15 (% 30) iken 17'ye (% 35) yükselmiştir. 2. tercihleri yeteneklerine uygun olan öğrenci sayısı 14 (% 29) iken 21'e (% 43), ilgilerine uygun öğrenci sayısı ise 12 (% 30) iken 17'ye (% 35) yükselmiştir. 3. tercihleri yeteneklerine uygun olan öğrenci sayısı 13 (% 27) iken 22'ye (% 45), ilgilerine uygun olan öğrenci sayısı ise 16 (% 33) iken 18'e (% 37) yükselmiştir.

Tablo 10 Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin Yeteneklerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	Yeteneklerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	22 % 85	4 % 15	26 % 100
2. Tercih	23 % 88	3 % 12	26 % 100
3. Tercih	21 % 81	5 % 19	26 % 100
Toplam	66 % 85	12 % 15	78 % 100

$$X^2 = 0,59$$

$$C = 0,14$$

$$P > .05$$

$$Sd = 2$$

Tablo 11 Mesleki Rehberlik Programı Sonrasında Matematik Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Yapmış Oldukları Tercihlerin İlgilerine Uygunluklarının Dağılımı ve X^2 Değeri

Tercihler	İlgilerine		Toplam
	Uygun	Uygun Değil	
1. Tercih	19 % 73	7 % 27	26 % 100
2. Tercih	17 % 65	9 % 35	26 % 100
3. Tercih	13 % 50	13 % 50	26 % 100
Toplam	49 % 63	29 % 37	78 % 100

$$X^2 = 3,071$$

$$C = 0,32$$

$$P < 0.10$$

$$Sd = 2$$

Tablo X ve Tablo XI'e bakıldığında; Matematik Bölümü'nde okuyan 26 öğrenciden 22'sinin (% 85) tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 4'ünün (% 15) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 19'unun (% 73) 1. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 7'sinin (% 27) ise uygun olmadığı görülmektedir. 2. tercihlere bakıldığında öğrencilerden 23'ünün (% 88) 2. tercihlerinin yeteneklerine uygun olduğu, 3'ünün (% 12) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 17'sinin (% 65) 2. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 9'unun (% 35) ise uygun olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin 3. tercihlerinin yeteneklerine uygunluğuna bakıldığında 21'inin (% 81) uygun olduğu, 5'inin (% 19) ise uygun olmadığı; yine aynı öğrencilerden 13'ünün (% 50) 3. tercihlerinin ilgilerine uygun olduğu, 13'ünün (% 50) ise uygun olmadığı görülmektedir.

Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin yapmış oldukları ilk üç tercihlerinin yeteneklerine ve ilgilerine uygunlukları 3 x 2 düzeninde X^2 istatistik analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Tercihlerin yetenek ve ilgilerine uygun olduğu görülmektedir. Yeteneklerle ilgili olarak yapılan istatistik analizde $X^2 = 0,59$ şeklinde

çıkan değer, tercihler arasında uygun olma açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığını göstermiştir. ($P > .05$).

İlgilerle ilgili olarak yapılan istatistiksel analizde $X^2 = 3.071$ şeklinde çıkan değer, tercihler arasında uygun olma açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunduğunu göstermiştir. ($P < 0.10$).

Tablo değerlerine bakıldığında Matematik Bölümü'nde okuyan öğrencilerin Mesleki Rehberlik Programı sonrasında yaptıkları ilk üç tercihlerinin yeteneklerine ve ilgilerine uygun oldukları görülmektedir. Matematik Bölümü öğrencilerinde de tercihlerin yeteneklerine ve ilgilerine uygunlukları açısından Mesleki Rehberlik Programı sonrasında Mesleki Rehberlik Programı öncesine göre artma görülmektedir. Buna göre; Mesleki Rehberlik Programı öncesinde 1. tercihleri yeteneklerine uygun olan öğrenci sayısı 21 (% 81) iken Mesleki Rehberlik Programı sonrası 22'ye (% 85), ilgilerine uygun olan öğrenci sayısı ise 14 (% 54) iken 19'a (% 73) yükselmiştir. 2. tercihleri yeteneklerine uygun olan öğrenci sayısı 19 (% 73) iken 23'e (% 88), ilgilerine uygun olan öğrenci sayısı ise 12 (% 46) iken 17'ye (% 65) yükselmiştir. 3. tercihleri yeteneklerine uygun olan öğrenci sayısı 19 (% 73) iken 21'e (% 81), ilgilerine uygun olan öğrenci sayısı ise 12 (% 46) iken 13'e (% 50) yükselmiştir.

4.5. UYGULANAN MESLEKİ REHBERLİK PROGRAMININ ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTE GİRİŞ SINAVI ÖNCESİNDE YAPMIŞ OLDUKLARI TERCİHLERİN YETENEK VE İLGİLERİNE UYGUNLUĞUNU SAĞLAMADAKİ ETKİNLİĞİNİN BELİRLENMESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Uygulanan Mesleki Rehberlik Programı'nın etkinliğini belirlemek için tüm öğrencilerin Mesleki Rehberlik Programı öncesinde ve sonrasındaki ilk üç tercihleri yeteneklerine ve ilgilerine uygun olup olmamalarına göre X^2 istatistik analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. X^2 analizi her bir tercih için hem yeteneklere hem de ilgilere uygun olup olmama açısından

2 x 2 lik bir düzende yapılmıştır. Bulgular Tablo 12, Tablo 13, Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16 ve Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 12 Öğrencilerin Birinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında Yeteneklerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri

Yetenek	Birinci Tercihler		Toplam
	Program Öncesi	Program Sonrası	
Uygun	38 % 51	44 % 59	82 % 55
Uygun Değil	37 % 49	31 % 41	68 % 45
Toplam	75 % 100	75 % 100	150 % 100

$$X^2 = 0,966$$

$$C = 0,11$$

$$P > .05$$

$$Sd = 1$$

Tablo 12'ye bakıldığında; Mesleki Rehberlik Programı'na katılan toplam 75 öğrenciden program öncesinde 38'inin (% 51) 1. tercihi yeteneklerine uygun iken program sonrasında öğrenci sayısı 44'e (% 59) yükselmiştir. Program öncesinde 1. tercihi yeteneklerine uygun şekilde yapmış olduklarını göstermektedir.

Ancak yapılan X^2 analizinde bulunan $X^2 = 0,966$ şeklindeki değer, tabloda görülen 6 öğrencilik yükselmenin 1. tercihlerde program öncesi ve sonrasında tercihin yeteneklerine uygunluğu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkarmadığını göstermiştir. ($P > .05$).

Bu sonuç, Mesleki Rehberlik Programı'nın öğrencilerin 1. tercihlerini yeteneklerine daha uygun hale getirmede istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmadığını göstermektedir. 1. tercihlerin öğrencilerce en çok istedikleri (yeteneklerine uygun olmasa dahi) mesleğe yöneltilmesi ya da

bu tercihlerin anne - baba, diğer aile büyükleri veya arkadaşlarınca ısrarla belirtilmiş olan mesleğe yönlendirilmiş olması v.b. nedenlerden dolayı Meslek Rehberlik Programı'nın 1. tercihleri yeteneklere uygun hale getirmede etkin olmadığı şeklinde bir yorum yapılabilir.

Tablo 13 Öğrencilerin Birinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında İlgilerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri

Yetenek	Birinci Tercihler		Toplam
	Program Öncesi	Program Sonrası	
Uygun	29 % 39	38 % 51	67 % 45
Uygun Değil	46 % 61	37 % 49	83 % 55
Toplam	75 % 100	75 % 100	150 % 100

$$X^2 = 2,782$$

$$C = 0,18$$

$$P < 0,10$$

$$Sd = 1$$

Tablo 13'e bakıldığında; Mesleki Rehberlik Programı'na katılan toplam 75 öğrenciden program öncesinde 29'unun (% 39) 1. tercihi ilgilerine uygun iken program sonrasında öğrenci sayısı 38'e (% 51) yükselmiştir. Program öncesinde 1. tercihi ilgilerine uygun olmayan öğrenci sayısı 46 (% 61) iken program sonrasında bu sayı 37'ye (% 49) düşmüştür. Bu değerler Mesleki Rehberlik Programı sonrasında 9 (% 12) öğrencinin daha 1. tercihini ilgilerine uygun şekilde yapmış olduklarını göstermektedir.

Yapılan X^2 analizinde bulunan $X^2 = 2.782$ şeklindeki değer tabloda görülen 9 öğrencilik yükselmenin 1. tercihlerde program öncesi ve sonrasında tercihlerin ilgilerine uygunluğu açısından program sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermiştir. ($P < 0,10$).

Tablo 14 Öğrencilerin İkinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında Yeteneklerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri

Yetenek	İkinci Tercihler		Toplam
	Program Öncesi	Program Sonrası	
Uygun	33 % 44	44 % 59	77 % 51
Uygun Değil	42 % 56	31 % 41	73 % 49
Toplam	75 % 100	75 % 100	150 % 100

$$X^2 = 3,226$$

$$C = 0,20$$

$$P < 0,10$$

$$Sd = 1$$

Tablo 14'e bakıldığında; Mesleki Rehberlik Programı'na katılan toplam 75 öğrenciden program öncesinde 33'ünün (% 44) 2. tercihi yeteneklerine uygun iken, program sonrasında öğrenci sayısı 44'e (% 59) yükselmiştir. Program öncesinde 2. tercihi yeteneklerine uygun olmayan öğrenci sayısı 42 (% 56) iken, program sonrasında bu sayı 31'e (% 41) düşmüştür. Bu değerler Mesleki Rehberlik Programı sonrasında 11 (% 15) öğrencinin daha 2. tercihini yeteneklerine uygun şekilde yapmış olduklarını göstermektedir.

Yapılan X^2 analizinde bulunan $X^2 = 3,226$ şeklindeki değer, tabloda görülen 11 öğrencilik yükselmenin 2. tercihlerde program öncesi ve sonrasında tercihlerin yeteneklere uygunluğu açısından program sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermiştir. ($P < 0,10$).

Bu sonuç, Mesleki Rehberlik Programı'nın öğrencilerin 2. tercihlerini yeteneklerine daha uygun hale getirmede istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturabildiğini göstermektedir.

Tablo 15 Öğrencilerin İkinci Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında İlgilerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri

Yetenek	İkinci Tercihler		Toplam
	Program Öncesi	Program Sonrası	
Uygun	24 % 32	34 % 45	58 % 39
Uygun Değil	51 % 68	41 % 55	92 % 61
Toplam	75 % 100	75 % 100	150 % 100

$$X^2 = 2,810$$

$$C = 0,19$$

$$P < 0,10$$

$$Sd = 1$$

Tablo 15'e bakıldığında; Mesleki Rehberlik Programı'na katılan toplam 75 öğrenciden program öncesinde 24'ünün (% 32) 2. tercihi ilgilerine uygun iken, program sonrasında öğrenci sayısı 34'e (% 59) yükselmiştir. Program öncesinde 2. tercihi ilgilerine uygun olmayan öğrenci sayısı 51 (% 68) iken, program sonrasında bu sayı 41'e (% 55) düşmüştür. Bu değerler Mesleki Rehberlik Programı sonrasında 10 (% 13) öğrencinin daha 2. tercihini ilgilerine uygun şekilde yapmış olduklarını göstermektedir.

Yapılan X^2 analizinde bulunan $X^2 = 2,810$ şeklindeki değer, tabloda görülen 10 öğrencilik yükselmenin 2. tercihlerde program öncesi ve sonrasında tercihlerin ilgilerine uygunluğu açısından program sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermiştir. ($P < 0,10$).

Bu sonuç Mesleki Rehberlik Programı'nın öğrencilerin 2. tercihlerini ilgilerine daha uygun hale getirmede istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturabildiğini göstermektedir.

Tablo 16 Öğrencilerin Üçüncü Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında Yeteneklerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri

Yetenek	Üçüncü Tercihler		Toplam
	Program Öncesi	Program Sonrası	
Uygun	32 % 43	43 % 57	75 % 100
Uygun Değil	43 % 57	32 % 43	75 % 100
Toplam	75 % 100	75 % 100	150 % 100

$$X^2 = 3,224$$

$$C = 0,20$$

$$P < 0,10$$

$$Sd = 1$$

Tablo 16'ya bakıldığında; Mesleki Rehberlik Programı'na katılan toplam 75 öğrenciden program öncesinde 32'sinin (% 43) 3. tercihini yeteneklerine uygun iken program sonrasında öğrenci sayısı 43'e (% 57) yükselmiştir. Program öncesinde 3. tercihi yeteneklerine uygun olmayan öğrenci sayısı 43 (% 57) iken program sonrasında bu sayı 32'ye (% 43) düşmüştür. Bu değerler Mesleki Rehberlik Programı sonrasında 11 (% 14) öğrencinin daha 3. tercihini yeteneklerine uygun şekilde yapmış olduklarını göstermektedir.

Yapılan X^2 analizinde bulunan $X^2 = 3,224$ şeklindeki değer, tabloda görülen 11 öğrencilik yükselmenin 3. tercihlerde program öncesi ve sonrasında tercihlerin yeteneklere uygunluğu açısından program sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkardığını ($P < 0,10$) göstermiştir.

Bu sonuç, Mesleki Rehberlik Programı'nın öğrencilerin 3. tercihlerini yeteneklerine daha uygun hale getirmede istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturabildiğini göstermektedir.

Tablo 17 Öğrencilerin Üçüncü Tercihlerinin Mesleki Rehberlik Programı Öncesi ve Sonrasında İlgilerine Uygunluğuna Göre Dağılımları ve X^2 Değeri

Yetenek	Üçüncü Tercihler		Toplam
	Program Öncesi	Program Sonrası	
Uygun	28 % 37	31 % 41	59 % 39
Uygun Değil	47 % 63	44 % 59	91 % 61
Toplam	75 % 100	75 % 100	150 % 100

$$X^2 = 0,250$$

$$C = 0,05$$

$$P > .05$$

$$Sd = 1$$

Tablo 17'ye bakıldığında; Mesleki Rehberlik Programına katılan toplam 75 öğrenciden 28'inin (% 37) 3. tercihi ilgilerine uygun iken program sonrasında öğrenci sayısı 31'e (% 41) yükselmiştir.

Program öncesinde 3. tercihi ilgilerine uygun olmayan öğrenci sayısı 47 (% 63) iken program sonrasında bu sayı 44'e (% 59) düşmüştür. Bu değerler Mesleki Rehberlik Programı sonrasında 3 (% 4) öğrencinin daha 3. tercihini ilgilerine uygun şekilde yapmış olduklarını göstermiştir.

Ancak yapılan X^2 analizinde bulunan $X^2 = 0,250$ şeklindeki değer, tabloda görülen 3 öğrencilik yükselmenin 3. tercihlerde program öncesi ve sonrasında tercihin ilgilere uygunluğu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkarmadığını göstermiştir. ($P > .05$).

Bu sonuç, Mesleki Rehberlik Programı'nın öğrencilerin 3. tercihlerini ilgilerine daha uygun hale getirmede istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmadığını göstermektedir. 3. tercihlerin yeteneklere daha uygun hale getirilmiş olmasına rağmen ilgilere daha uygun hale getirilememesi bir anlamda olumsuzluk olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü öğrenciler

yeteneklerine daha uygun seçimler yapmışlar, ancak çeşitli seçenekler arasında ilgilerine daha uygun olanına yönelmemişlerdir.

Uygulanan Mesleki Rehberlik Programı'nın etkinliği tüm öğrenciler için incelenmiş olmasının yanında lisedeki Edebiyat ve Matematik Bölümü öğrencileri için de ve her üç tercihi de içerecek şekilde ayrı ayrı olmak üzere 2 x 2'lik düzende X^2 analizi kullanılarak incelenmiştir.

Hem Edebiyat Bölümü öğrencilerinde hem de Matematik Bölümü öğrencilerinde Mesleki Rehberlik Programı sonrasında tercihlerinin yetenek ve ilgilerine uygun hale getirilmesi açısından çeşitli düzeylerde farklar ortaya çıkmasına rağmen, bunlar içinde;

- a. Edebiyat Bölümü öğrencilerinin 2. tercihlerinin program sonrasında yeteneklerine uygunluğu açısından ($X^2 = 2.878, P < 0,10$).
- b. Edebiyat Bölümü öğrencilerinin 3. tercihlerinin program sonrasında yeteneklerine uygunluğu açısından ($X^2 = 3,850, P < .05$)

Mesleki Rehberlik Programı öncesinde kıyasla program sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar ortaya çıkmıştır.

ARAŞTIRMANIN YARGILARI

Araştırmada elde edilen bulgular, öğrencilerin Lise II. sınıfta Edebiyat ve Matematik Bölümleri'ni tercih ederken ya da ayrılırken yetenek ve ilgilere yeterince dikkat edilmediğini göstermektedir. Bu yargının araştırmanın yapıldığı Araklı Lisesi'nde özellikle Edebiyat Bölümü öğrencileri için geçerli olduğu görölmektedir. Toplam 49 Edebiyat Bölümü öğrencisinden 33'ünün yeteneğinin sayısal ve Şekil - uzay ilişkileri alanında olması bu yargıyı destekleyen bir bulgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, öğrencilerin bölüm tercihlerini yaparken ya yeteneklerini bilmeden tercih yaptıkları ya da öğretmenler tarafından yetenek ve ilgilerine dikkat edilmeden o bölüme yerleŐtirildikleri Şeklinde yorumlanabilir. Matematik Bölümü öğrencileri için bu Şekilde bir yargıda bulunmak mümkün değildir. Çünkü onların yetenekleri okudukları bölüme uygundur.

Diğer önemli bir nokta, Mesleki Rehberlik Programı öncesinde öğrencilerin yapmayı düşündükleri ilk üç tercihler açısından yine Edebiyat Bölümü'nde okuyan öğrencilerin tercihlerinin hem yeteneklerine hem de ilgilerine uygun olmayıŐıdır. Matematik Bölümü öğrencilerinde ise tercihlerin yeteneklerine uygun ancak ilgilerine uygun olmadığı görölmektedir. Bu durum Edebiyat Bölümü öğrencilerinin yetenek ve ilgilerini, Matematik Bölümü öğrencilerinin ise ilgilerini bilmediklerini ve o ana kadar da herhangi bir görevlinin kendilerine bu konuda bilgi vermediğini göstermektedir. Liselerde rehber öğretmenlerin bulunmayıŐı, öğrencilerin kendilerini yetenek ve ilgileri açısından tanınamalarına ve bu nedenle de hatalı tercihler yapmalarına neden olmaktadır.

Uygulanan Mesleki Rehberlik Programı'nın $P < 0,10$ düzeyinde anlamlı bir etkisinin olması; öğrencilerin tercihlerini yaparken kendi isteklerini ön plana almaları, yakınlarının etkisinde kalmaları, ne kadar bilgi verilirse verilsin yine düşüncelerinde deđiŐmesi kolay olmayan tercihler olması gibi faktörlerin etkisinin tam olarak ortadan kaldırılamadığını göstermektedir.

Ancak yine de, uygulanan Mesleki Rehberlik Programı'nın Edebiyat Bölümü öğrencilerinin yapmış oldukları tercihleri yetenek ve ilgilerine, Matematik Bölümü öğrencilerinin yapmış oldukları tercihleri ise ilgilerine daha uygun hale getirmede belirli düzeyde bir başarı ortaya koymuş olduğu görülmektedir.

ARAŞTIRMANIN ÖNERİLERİ

Araőtirmada elde edilen bulgulara dayanılarak aşağıdaki öneriler yapılmıştır.

1. Bütün liselerde rehber öğretmenlerin görevlendirilmeleri ve etkin bir Mesleki Rehberlik Programı uygulanması, öğrencilerin kendilerine uygun bölüm seçimi ve mesleki tercihler yapmalarında büyük yararlar sağlayacaktır.

2. Öğrencilerin Lise II. sınıfta Matematik ve Edebiyat Bölümleri'ne ayrılırken yetenek ve ilgilerine uygun bir şekilde ayrılmaları, onların hem lisedeki başarılarını hem de seçecekleri üniversite eğitimindeki başarılarını olumlu yönde etkileyeceğinden bu ayırım yapılırken çok dikkatli olunması gerekmektedir.

3. Liselerdeki Mesleki Rehberlik Programları'nın sadece lise son sınıfta üniversite sınavı öncesinde yapılmaması, bunun bir süreç olarak daha önceki sınıflardan başlayarak devam etmesi son derece yararlı olacaktır.

4. Liselerdeki rehber öğretmenler öğrencilere daha çok iletişimde bulunarak, onlarda kalıplaŐmış mesleki tercihler oluşmadan yürüttükleri mesleki rehberlik uygulamaları ile onların yetenek ve ilgilerini belirlemeli ve tercihlerde daha esnek ve objektif olmaları konusunda çalışmalar yapmalıdırlar.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Kitaplar

- Bakırcıoğlu, R., (1982), "Temel Eğitim ve Orta Eğitimde Rehberlik." Bakırcıoğlu Yayınları, 2, ukurkavaklı Matbaası, Ankara.
- Belson, K. M., (1988), "Effects of EUREKA on Career Maturity of High School Sophomores." (MS) California State University, Long Beach.
- Binbaşıoğlu, C., (1983), "Rehberlik." Binbaşıoğlu Yayınevi, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Davis, J. J., (1991), "The Evalvation of An Urban Career Guidance Program Based On The National Career Development Guidelines." (EN) Virginia Polytechnic İnstitute And State University, Virginia.
- Koç, M., (1991), "Karadeniz Teknik İniversitesi Fatih Eğitim Fakİltesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimlerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.
- Köknel, Ö., (1981), "Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları." Cem Yayınları, İstanbul.
- Kuzgun, Y., (1982), "Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi." (Doçentlik Tezi), Ankara İniversitesi Eğitim Bilimleri Fakİltesi Yayınları, No : 118, Sevinç Matbaası, Ankara.

- Kuzgun, Y., (1991- 4), "Rehberlik ve Psikolojik Danışma." T.C. Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yayınları, Meteksan Anonim Şirketi, Ankara.
- Okutan, M., (1993), "Okul Yönetiminde Rehberlik Hizmetleri ve Gençlik Sorunları." Akademik Yorum Dergisi Yayınları, 1, Trabzon Ofset Matbaacılık, Trabzon.
- Özcan, A. O., (1985), "Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi." İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No : 3251, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Pickworth, G. E., (1990), Life Skills Training and Career Development From A Career Guidance Perspective. (MED) University of Pretoria, South Africa.
- Sugeng, B., (1989), Attitudes of State Senior High School Students of Yogyakarta Toward Career Choice, Factors of Career Choice, Career Guidance Program, and Career Guidance Package Outcomes in Indonesia. (PHD) The Ohio State University, Ohio.
- Suyuthie, H., (1988), The Attitudes of General Senior High School Teachers Toward Career Guidance Programs in Bengkulu, Indonesia. (PHD) Ohio State University, Ohio.
- Tan, H., (1986), "Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Uysal, Ş., (1970), "Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri. Ankara Üniversitesi

Eğitim Fakóltesi Yayınları, No : 12, Yeni Desen
Matbaası, Ankara.

Ün, K., (1987), Eğitim Terimleri. Şafak Matbaası, Ankara.

Makaleler

Akhun, İ., "Orta Dereceli Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarında
Mesleki Rehberliğin Önemi." Ankara Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Fakóltesi Dergisi, 16.1, Ankara, 1983.

Galassi, J. P., Crace, R. k., Martin, G. A., James, R. M., Wallace,
R. L., Client Preferences and Anticipations in Career
Counseling : A Preliminary Investigation. Journal of
Counseling Psychology, No : 1, 1992.

Luzzo, D. A., Value of Career - Decision - Making Self - Efficacy in
Predicting Career - Decision - Making Attitudes and
Skills. "Journal of Counseling Psychology", No : 2, 1993.

Okutan, M., Mesleki Rehberliğin Gençlik Sorunları Açısından Önemi.
Milli Eğitimi Dergisi, 82, 1989.

Stern, M., Norman, S. L., Zevon, M., A., Career Development of
Adolescent Cancer Patients : A Comparative Analysis.
Journal of Counseling Psychology, No : 4, 1991.

EK - 1

(KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ)

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

Açıklama

Yetenek, ilgi ve değerlerlerinizi tanımanız için hazırlanmış bulunan bu envanter, yetenek, ilgi ve değerlerle ilgili durumları yansıtan sorulardan oluşmuştur. Her soruda sizin bir faaliyeti ne kadar sıklıkla yaptığınız veya bir şeye ne kadar önem verdiğiniz sorulmaktadır. Sizden istenen, soruları dikkatle okuyup cevabınızı, cevap kâğıdına işaretlemenizdir.

Cevap kâğıdında A “Hiçbir zaman”, B “Arasıra”, C “Sık sık” ve D “Her zaman” anlamına gelmektedir. Bazen de A “Hiç önemli değil”, B “Pek önemli değil”, C “Önemli”, D ise “Çok önemli” karşılığındadır. Kısaca, A bir tutumun, bir ilginin hiç olmadığına ya da en az düzeyde olduğuna, D ise en yoğun olduğuna işaret etmektedir. O halde siz bir faaliyeti hiç yapmıyor ya da ona hiç ilgi duymuyorsanız A harfinin, her zaman yapıyor ya da çok ilgi duyuyorsanız D harfinin, biraz ilgi duyuyorsanız B, oldukça ilgi duyuyorsanız C harfinin altındaki aralığı karalayacaksınız.

001. Bir açının kaç derece olduğunu doğru bir biçimde tahmin edebiliyor musunuz?
002. Bir yazıyı hızlı ve doğru okuyabiliyor musunuz?
003. Kelimeleri düzgün bir biçimde söyleyebiliyor musunuz?
004. Sıfır, eşitlik, sonsuz gibi matematik kavramları kolaylıkla öğrenebildiniz mi?
005. Birbirine çok benzeyen karmaşık iki şekil arasındaki küçük farkı görebiliyor musunuz?
006. Bir problemin çözüm yolunu öğrendikten sonra benzer problemleri çözebiliyor musunuz?
007. Bir parçayı bir kere okuduktan sonra hemen özetleyebiliyor musunuz?
008. Sizin düzeyinizde bir matematik kitabında bir problemin çözüm yolunu kolaylıkla bulabiliyor musunuz?

009. Karmaşık bir geometrik şeklin sağa, sola, yukarıya ve aşağıya kaydırılması ile alacağı durumu göz önünde canlandırabilir misiniz?
010. Açınımı verilmiş bir geometrik cismin kapalı halini göz önünde canlandırabilir misiniz?
011. Kelime bilginiz, sözcük dağarcığımız zengin midir?
012. Bir problemin çözümünü veren denklemi hemen kurabilir misiniz?
014. Matematik dersinde öğrendiğiniz ilkeleri ilk karşılaştığımız bir problemle uygulayıp çözümünü bulabiliyor musunuz?
015. Sık rastlanmayan türden bir geometrik cismin açımını çizebilir misiniz?
016. Logaritma, sinüs gibi sembollerle yazılmış yazıları kolaylıkla okuyabiliyor musunuz?
017. Okuduğunuz bir parçada belirtilen fikirler arasında ilişki kurabiliyor musunuz?
018. Matematik bulmacaları çözer misiniz?
019. Karmaşık bir geometrik şeklin küçük bir parçasını bütünden soyutlayarak algılayabiliyor musunuz?
020. Bir problemin, size öğretilen çözüm yolundan farklı çözüm yollarını bulabiliyor musunuz?
021. Bir konuda edindiğiniz bilgileri, kendi sözcüklerinizle başkalarına aktarabiliyor musunuz?
022. Bir evin planına baktığımızda, evin yapılmış halini göz önünde canlandırabiliyor musunuz?
023. Bildiğiniz sembollerle yazılmış, ama daha önce hiç görmediğiniz bir matematik kitabını rahatlıkla okuyabiliyor musunuz?
024. Bir konuyu söz ve yazı ile anlatırken fikirleri doğru bir sıra ile verebiliyor musunuz?
025. Yabancı olduğu kapalı bir mekanda yönünüzü kolaylıkla bulabilir misiniz?
026. Bir yazıdaki fikir ve ifade hatalarını kolaylıkla bulabilir misiniz?
027. Gelişigüzel parçalara ayrılmış bir şekli yeniden ve çabucak oluşturabiliyor musunuz?
028. Akıcı bir üslupla güzel yazı yazabiliyor musunuz?
029. Bir makinanın şemasına bakarak makinayı kurabilir misiniz?

030. Bir yazının ana ve yardımcı fikirlerini kolaylıkla bulabiliyor musunuz?
031. Başkalarına, kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyor musunuz?
032. El sanatları ya da resim kursuna gitmek ister misiniz?
033. İnanç ve düşüncelerinizi başkalarına kolaylıkla aktarabiliyor musunuz?
034. Televizyondaki reklâmları eleştirir, daha iyi nasıl yapılabileceğini düşünür müsünüz?
035. Çeşitli kültürlerde çocuk yetiştirme yöntemleri konulu bir konferansı dinlemek ister misiniz?
036. Ünlü yazarların hayatını inceler misiniz?
037. Her işinizi günü gününe yapar mısınız?
038. Mekanik bulmacalar çözer misiniz?
039. Evcil hayvanların hangi koşul ve ortamlarda daha iyi geliştiklerini inceler misiniz?
040. Gelecekte kendinizi bir laboratuvarında araştırmacı olarak düşlediğiniz olur mu?
041. Müzik aletleri sergisini gezer misiniz?
042. Pazarlama ve satış yöntemlerini öğreten bir kursa devam etmek ister misiniz?
043. Ünlü sanatçıların, ressamların hayatını inceler misiniz?
044. Mektupları zamanında cevaplandırır mısınız?
045. Söz ve davranışlarımızın başkaları üzerindeki etkisini öğrenmeye çalışır mısınız?
046. Yaşlılar yurdunda eğlence günleri düzenlemek ister misiniz?
047. Edebiyat ödülleri izler, ödül alan eserleri okur musunuz?
048. Ufak tefek besteler yapar mısınız?
049. Elektrikli oyuncakların nasıl işlediğini inceler misiniz?
050. Ailenin tarih boyunca değişimi konulu bir makaleyi okumaktan hoşlanır mısınız?
051. Tropikal çiçeklerin evlerde nasıl yetiştirileceği konulu bir konferansı dinlemeye gider misiniz?
052. Satranç oynar mısınız?

053. Evleri dolaşıp, bir ürünün tanıtımını yapmaktan hoşlanır mısınız?
054. Daktilo edilmiş bir yazının hatalarını düzeltmekten hoşlanır mısınız?
055. Şiir yazmayı hiç denediz mi?
056. İnsan hakları konulu bir kompozisyon yazmak ister misiniz?
057. Her türlü araç ve gereç sağlansa bir radyo yapmayı dener misiniz?
058. Fizik, kimya ya da matematik alanında bir sorunla ilgili inceleme ya da proje yapar mısınız?
059. Bir çiftliğin yöneticisi olmayı düşünür müsünüz?
060. Çeşitli ülkelerin halk şarkılarını tanıtan bir programı izler misiniz?
061. Konserleri, müzik programlarını izler misiniz?
062. Boş vakitlerinizde yoksul çocuklara parasız ders verir misiniz?
063. Sanat sohbetlerine katılır mısınız?
064. Tahta ve metalden ev eşyaları yapar mısınız?
065. Gazeteler için ilginç haberler derlemek ister misiniz?
066. Hikaye, deneme, anı yazmayı denediniz mi?
067. Bir işin ince ayrıntıları ile uğraşır mısınız?
068. Tartışmalarda güçlü kanıtlar bularak görüşünüzü karşınızdakilere kabul ettirebilir misiniz?
069. Yaz aylarında bir dükkân ya da ticarethanede kendi isteğinizle çalıştınız mı?
070. Bir hastanede gönüllü olarak çalışmak ister misiniz?
071. Mimarlık ya da genel olarak sanat tarihi ile ilgili bir kitabı zevk duyarak okur musunuz?
072. Bir müzik aleti çalar mısınız?
073. Bahçede kaliteli meyve yetiştirmek ister misiniz?
074. Çeşitli hayvan ve bitkilerin yaşayışını inceler misiniz?
075. Çocukluğunuzda arkadaşlarınıza ciklet, çikolata, bilye gibi şeyler sattınız mı?
076. Okulda münazaralara katılır mısınız?
077. Bir evi veya salonu süslemekten hoşlanır mısınız?
078. Başkalarına dinletecek düzeyde bir müzik aleti çalabiliyor musunuz?

079. Felakete uğrayan insanlar için yardım kampanyalarına katılır mısınız?
080. Bir kamp veya pikniğe gittiğinizde, çevredeki hayvan ve bitkileri inceler misiniz?
081. Okul gazetesine yazı yazar mısınız?
082. Gittiğiniz bir kentte insanların adetlerini inceler misiniz?
083. Model uçak yapmaya çalışır mısınız?
084. Fizik ve kimya problemleri çözmekten zevk alır mısınız?
085. Çeşitli yazarların üslûp özelliklerini inceler misiniz?
086. Resim ya da elişleri yarışmalarına katılır mısınız?
087. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir ve görüşlerinizi onlara kabul ettirebilir misiniz?
088. Müzik yarışmalarına katılır mısınız?
089. Ödevlerinizi zamanında, düzgün ve temiz bir biçimde yapar mısınız?
090. Okul kantinini ya da kooperatifini yönetmek ister misiniz?
091. Sakatlara beceri kazandırma kursunda gönüllü olarak çalışmak ister misiniz?
092. İşçilerin verimini arttırıcı yöntemler konulu bir makaleyi okur musunuz?
093. Evde bozulan aletleri onarır mısınız?
094. Deniz dibindeki hayatı gösteren bir filmi ilgi ve dikkatle izler misiniz?
095. Yeni çiçek türleri yetiştirmeyi dener misiniz?
096. Bir makinenin (Örneğin, elektrik motoru) evrimini gösteren bir sergiyi gezmek ister misiniz?
097. Türkiye'nin nüfus özelliklerini inceleyen bir araştırma ekibinde çalışmak ister misiniz?
098. Yaptığınız herhangi bir işin temiz ve düzenli olması için özen gösterir misiniz?
099. Gazetelerde edebiyat ve tiyatro eleştirilerini okur musunuz?
100. Sizin gibi düşünmeyen insanları ikna etmek için uzun tartışmalara girer misiniz?

101. Altın, hisse senedi ve tahvil satışları ile ilgili konuşmalara katılır mısınız?
102. Köy kadınlarına çocuk bakım yöntemlerini anlatmak ister misiniz?
103. Müzik akımlarını izler misiniz?
104. Boş vakitlerinizde çiçek, nakış, resim, heykel, karikatür vb. yapar mısınız?
105. Vahşi hayvanların hayvanat bahçesine uyumu konulu bir makaleyi okur musunuz?
106. Ünlü bilim adamlarının hayatını inceler misiniz?
107. Bir makinenin işlevini geliştirici yöntemler düşünür müsünüz?
108. Çevrenizdeki çeşitli makine ve cihazların bakımını yapar, onları bozmadan, iyi bir biçimde kullanır mısınız?
109. Mektupları, makbuzları, eski okul karnelerini vb. kâğıtları saklar mısınız?
110. Gazetelerde kârlı yatırım alanları ile ilgili haberleri izler misiniz?
111. Suçlu çocukları topluma kazandırma programında çalışmak ister misiniz?
112. Müzik dersleri alır mısınız ya da müzik dersini seçer misiniz?
113. Uzay araçlarının, roketlerin evrimini gösteren bir sergiyi gezmek ister misiniz?
114. Evde bir hayvan (kuş, balık, kedi vb.) besler, bakımını yapar mısınız?
115. Çatışmaları yatıştırmada arabuluculuk yapar mısınız?
116. Edebiyatçılarla yapılmış röportajları izler misiniz?
117. En son bilimsel buluşlarla ilgili bir makaleyi okur musunuz?
118. Çevrenizdeki insanların davranışlarının nedenlerini araştırır mısınız?
119. Edebiyat tartışmalarına katılır mısınız?
120. Sanat eserlerini inceler, özelliklerini anlamaya çalışır mısınız?
121. Yoksullara yardım derneklerinden birinde çalışmak ister misiniz?
122. İnsanların satınalma eğilimlerini inceler misiniz?
123. Çevrenizde hazırcevap bir insan olarak tanır mısınız?
124. Saksıda çiçek yetiştirir misiniz?

125. Aldığımız her şeyin ya da yaptığımız her işin düzenli bir biçimde kaydını tutar mısınız?
126. Roman, hikâye, şiir okur musunuz?
127. Televizyonda ekonomi ile ilgili haberleri ve açık oturumları izler misiniz?
128. Güzel konuşma ve başkalarını ikna edebilme gücünü geliştirici kurslara katılır mısınız?
129. Bilimsel proje sergilerini gezer misiniz?
130. Havuzlarda balık üretme yöntemlerini gösteren bir filmi ilgi ile izler misiniz?
131. Meydana getirilen herhangi bir el işine estetik bir yön, bir güzellik vermeye çalışır mısınız?
132. Gözleri görmeyen bir kimseye kitap okur musunuz?
133. Yazılarınızı, notlarınızı konularına göre sınıflar ve dosyalar mısınız?
134. İnsanların duygularını ve eğilimlerini inceler misiniz?
135. Resim sergilerini, sanat galerilerini gezer misiniz?
136. Ünlü bestecilerin hayatını inceler misiniz?
137. Kamuoyu araştırmaları yapan bir kurumda araştırmacı olarak çalışmak ister misiniz?
138. Alet ve makine desenleri çizebilir misiniz?
139. Gelir ve harcamalarınızın ayrıntılı olarak hesabını tutar mısınız?
140. Kendinizi genellikle mutlu ve rahat hisseder misiniz?
141. Ünlü düşünürlerin ve toplum liderlerinin hayatlarını inceler misiniz?
142. Grup halinde yapılan işleri bireysel işlere tercih eder misiniz?
143. Bir işi yaparken ya da bir geziye çıktığınızda, önceden yaptığınız planın dışına çıkmak durumunda kalmak sizi rahatsız eder mi?
144. Alanınızda üstün başarı göstererek adınızı herkese duyurmak sizce önemli midir?
145. "İnsan gönlü neyi çekerse onu yapmalıdır. Zevki erteleyerek kendini çalışmaya veren insan yaşamayı unutabilir" diye düşünür müsünüz?
146. Bir salona girdiğinizde bütün başların size çevrilmesi ve sizden bahsedilmesi hoşunuza gider mi?

147. Başkaları ile işbirliği halinde çalışmakla daha iyi bir iş ortaya koyma imkânı bulacağınıza inanır mısınız?
148. Bir işin her yönünü kendiniz yaparak ya da yapılmasını planlayarak işin tümüne hakim olmaktan hoşlanır mısınız?
149. Kendinizi yetenekli gördüğünüz herhangi bir alanda yarışmalara katılır mısınız?
150. Öğrendiğiniz bir şeyi uygulamaya kalktığınızda, kendinizden bazı yenilikler katar mısınız?
151. Bir konuda başkalarının ne düşündüğünü veya bir işi nasıl yaptığını bilmeye önem verir misiniz?
152. Bir işe girince on ya da yirmi yıl sonra nereye geleceğinizi şimdiden bilmeye önem verir misiniz?
153. Yemeklerinizi hep belli saatlerde ve alıştığınız şekilde yemekten hoşlanır mısınız?
154. Bir işe başlamadan önce bütün ayrıntıları önceden planlar ve planlanan işleri aynen uygular mısınız?
155. Mesleğinizin yenilikler yapmayı olanak verecek bir meslek olması sizce önemli midir?
156. Hayal gücünüz zengin midir?
157. Mutlaka yüksek puanla öğrenci alan bir kurumda yükseköğrenim görmemiz gerektiğine inanıyor musunuz?
158. Kendi başınıza kara vermekte güçlük çeker misiniz?
159. Çevrenizde gördüğünüz sorunlara kimsenin bulamadığı değişik ve geçerli çözüm yolları arar mısınız?
160. Sırf kendinizi göstermek için toplantılarda söz alır mısınız?
161. Okula ya da işe belli saatlerde gitmekten ve yine belli saatlerde eve dönmekten hoşlanır mısınız?
162. Yeni şeyleri merak eder ve onları denemeye girişir misiniz?
163. Kazancı az da olsa işsiz kalma tehlikesi olmayan bir mesleği tercih eder misiniz?
164. Grup çalışmalarında ya da oyunlarında başkalarının görüş ve kararlarına güvenir misiniz?
165. Bir tartışmada çok değişik ve ilginç fikirler ileri sürer misiniz?

166. "Azıcık aşım kaygısız başım" özdeyişini ilke olarak benimser misiniz?
167. Yetenekli insanların bir yer edinmek için yarıştığı bir ortamda çalışmak ister misiniz?
168. Yükselbilmeniz ve adınızı duyurabilmeniz için öncelikle iyi bir kazanç elde etmeniz gerektiğini düşünür müsünüz?
169. Tanınmış bir kimse olmak sizin için çok önemli midir?
170. Daima kendinizi aşmak, yaptığımız bir işi bir öncekinden daha iyi yapmak için çaba harcar mısınız?
171. Sizden daha büyük ve tecrübeli insanların görüşlerini almaya önem verir misiniz?
172. Toplumda iyi bir yer edinebilmek için her fırsattan yararlanmaya çalışır mısınız?
173. Hep aynı şekilde yapılan işler sizi sıkar mı?
174. Bir insanın bütün isteklerini para ile elde edebileceğine inanır mısınız?
175. Gruplara önderlik, toplantılara başkanlık eder misiniz?
176. Başkaları kadar iyi yapmadığınız bir işi bırakıp başka işlere yönelmektense, onun üzerinde düşüp başarınca kadar uğraşır mısınız?
177. Girdiğiniz ilk işte emekli oluncaya kadar çalışmayı düşünür müsünüz?
178. Yarışmaların insanlarda yaratıcı güçleri harekete geçireceğine inanır mısınız?
179. Kazanç ve başarının, tehlikeyi göze alabilen insanların hakkı olduğuna inanır mısınız?
180. Bir girişimde bulunmadan önce sonucun iyi olacağı yolunda kesin güvence arar mısınız?
181. Gireceğiniz mesleğin, adınızı duyurmanıza olanak verecek bir meslek olmasına çok önem verir misiniz?
182. Bir kimsenin çevresinde saygınlık kazanmasında kazancının önemli bir faktör olduğuna inanır mısınız?
183. Bulduğunuz sosyal ve ekonomik durumdan daha iyi bir duruma geçmek sizin için önemli midir?

184. Bir iş yaparken çevrenizde danışabileceğiniz ve yardım alabileceğiniz insanlar olmasını ister misiniz?
185. Zeki, bilgili ve üstün nitelikli kimselerle arkadaşlık ederek gelişeceğinize inanır mısınız?
186. İhtiyaçlarınızı sınırlı tutarak kendinize yetecek düzeyde bir gelirle mutlu olabileceğinize inanır mısınız?
187. Seçtiğiniz meslekte gelişmek ve ilerlemek sizce önemli midir?
188. Günlerinizin birbirine benzemesi sizi rahatsız eder mi?
189. Her işi ciddiye alır mısınız?
190. Seçeceğiniz mesleğin iyi gelir sağlayan bir meslek olması sizce önemli midir?
191. Belli bir amacı gerçekleştirmek için insanları bir araya getirebilir misiniz?
192. İnsanların görev ve sorumluluklarını belirleyip çalışmalarını denetleyebilir misiniz?
193. Yaptığımız işleri başkalarınıninki ile karşılaştırır, eksiklerinizi gidererek herkesten daha iyi işler yapmaya çalışır mısınız?
194. Grup içinde en son kararı veren kişi olabiliyor musunuz?
195. Kazancı yüksek mesleklerin aynı zamanda itibarlı meslekler olduklarını düşünür müsünüz?
196. Çok para kazanmak, zengin olmak sizin için hayatta önemli bir hedef midir?
197. Değişik yerlerde yemek, daha önce hiç yemediğiniz yemekleri denemek ister misiniz?
198. Gelişmenizin ve ilerlemenizin, yeteneklerinize uygun bir mesleğe girmekle mümkün olabileceği görüşünde misiniz?
199. Önemli sorumluluklar gerektiren görevleri istekle üstlenir misiniz?
200. Grup çalışmalarında ya da oyunlarında sizin görüş ve kararlarınızın uygulanması sizce önemli midir?
201. Yeni şeyleri denemekle gelişeceğinize inanır mısınız?
202. Bir iş yerinde karar veren ve sorumluluk taşıyan bir kişi olmak ister misiniz?
203. Nükte, espri yapar mısınız?
204. Hangi alanlarda yetenekli olduğunuzu düşünür müsünüz?

205. Yeni insanlar tanımaktan hoşlanır mısınız?
206. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir, görüşlerinizi ve kararlarınızı onlara kabul ettirebilir misiniz?
207. Yaşama biçiminizde zaman zaman değişiklik yapabilme olanakları arar mısınız?
208. Daha çok gelir elde etme umudu ile sık sık iş değiştirmeyi göze alır mısınız?
209. Mesleğinizin ilginç ve hareketli bir yaşam sağlayan bir meslek olması sizce çok önemli midir?
210. Her zaman belli işleri yapmak, belli yerlere gitmek sizi sıkar mı?
211. Olur olmaz şeyler için kaygılanır ve üzülür müsünüz?
212. Çevrenizde daima yenilikler getiren yaratıcı bir kişi olarak tanınır mısınız?
213. Hangi alanlarda daha çok kazanç elde edebileceğinizi araştırır mısınız?
214. Bir yarışmayı kaybedince sorumluluğu üzerinize alır, nerede hata yaptığınızı, hangi yönlerden eksik olduğunuzu araştırır mısınız?
215. Mesleğinizde ilerlemek, varabileceğiniz en son noktaya erişmek için bütün gücünüzle çalışmayı planlıyor musunuz?
216. Daima başka insanlardan daha iyi olmak için çalışıyor musunuz?
217. Üzerinize aldığımız bir işi dikkatle ve titizlikle yapmaya çalışır mısınız?
218. Planlı ve düzenli bir yaşam sürmekle mutlu olabileceğinize inanır mısınız?
219. Bir yarışmayı kaybedince, kendinizi geliştirip yeni bir yarışmaya girer misiniz?
220. Toplumda adınızı duyurmak ve itibarlı bir yer edinmek için her fırsattan yararlanmaya çalışır mısınız?
221. Bir mesleği incelerken öncelikle kazanç durumu hakkında bilgi edinmeye önem verir misiniz?
222. Hayatta her öğrenilen becerinin, hemen değilse bile, günün birinde kişinin meslek başarısını arttıracığına inanır mısınız?
223. Yüksek mevki sahibi kimselerin yaşama biçimlerini ve değerlerini benimsemeye çalışır mısınız?

224. Vaktinizi boş geçirmemeye, yeteneklerinizi geliştirici her türlü öğrenme fırsatını değerlendirmeye çalışır mısınız?
225. Toplumsal düzeyi ne olursa olsun, yaptığımız işte usta bir kişi olmak sizin için önemli midir?
226. Çalışırken sorumluluğu iş arkadaşları ile paylaşmak size rahatlık verir mi?
227. Toplumda itibar görebilmeniz için itibarlı bir meslek sahibi olmanız gerektiğine inanır mısınız?
228. Piyangodan yüklü bir para çıksa yine de bir meslek edinmek için uğraşır mısınız?
229. Yetenekli olduğunuz bir alanda, işleri başkalarının söylediği biçimde ya da alışıldığı gibi yapmak zorunda olmak sizi sıkar mı?
230. Size göre meslek, yetenekleri kullanma yolu mudur?

**KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ
MADDE NUMARALARI**

YETENEKLER

1	2	3
SÖZEL YETENEK	SAYISAL YETENEK	SEKİL - UZAY YETENEĞİ
02 ()	04 ()	01 ()
03 ()	06 ()	05 ()
07 ()	08 ()	09 ()
11 ()	12 ()	10 ()
17 ()	13 ()	15 ()
21 ()	14 ()	19 ()
24 ()	16 ()	22 ()
26 ()	18 ()	25 ()
28 ()	20 ()	27 ()
30 ()	23 ()	29 ()
TOPLAM ()	TOPLAM ()	TOPLAM ()

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

Adı Soyadı :

Cinsiyeti :

Tarih :

A : Hiçbir zaman (1)				B : Ara sıra (2)				C : Sık sık (3)				D : Her zaman (4)							
A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D				
001	//	//	//	//	036	//	//	//	//	071	//	//	//	//	106	//	//	//	//
002	//	//	//	//	037	//	//	//	//	072	//	//	//	//	107	//	//	//	//
003	//	//	//	//	038	//	//	//	//	073	//	//	//	//	108	//	//	//	//
004	//	//	//	//	039	//	//	//	//	074	//	//	//	//	109	//	//	//	//
005	//	//	//	//	040	//	//	//	//	075	//	//	//	//	110	//	//	//	//
006	//	//	//	//	041	//	//	//	//	076	//	//	//	//	111	//	//	//	//
007	//	//	//	//	042	//	//	//	//	077	//	//	//	//	112	//	//	//	//
008	//	//	//	//	043	//	//	//	//	078	//	//	//	//	113	//	//	//	//
009	//	//	//	//	044	//	//	//	//	079	//	//	//	//	114	//	//	//	//
010	//	//	//	//	045	//	//	//	//	080	//	//	//	//	115	//	//	//	//
011	//	//	//	//	046	//	//	//	//	081	//	//	//	//	116	//	//	//	//
012	//	//	//	//	047	//	//	//	//	082	//	//	//	//	117	//	//	//	//
013	//	//	//	//	048	//	//	//	//	083	//	//	//	//	118	//	//	//	//
014	//	//	//	//	049	//	//	//	//	084	//	//	//	//	119	//	//	//	//
015	//	//	//	//	050	//	//	//	//	085	//	//	//	//	120	//	//	//	//
016	//	//	//	//	051	//	//	//	//	086	//	//	//	//	121	//	//	//	//
017	//	//	//	//	052	//	//	//	//	087	//	//	//	//	122	//	//	//	//
018	//	//	//	//	053	//	//	//	//	088	//	//	//	//	123	//	//	//	//
019	//	//	//	//	054	//	//	//	//	089	//	//	//	//	124	//	//	//	//
020	//	//	//	//	055	//	//	//	//	090	//	//	//	//	125	//	//	//	//
021	//	//	//	//	056	//	//	//	//	091	//	//	//	//	126	//	//	//	//
022	//	//	//	//	057	//	//	//	//	092	//	//	//	//	127	//	//	//	//
023	//	//	//	//	058	//	//	//	//	093	//	//	//	//	128	//	//	//	//
024	//	//	//	//	059	//	//	//	//	094	//	//	//	//	129	//	//	//	//
025	//	//	//	//	060	//	//	//	//	095	//	//	//	//	130	//	//	//	//
026	//	//	//	//	061	//	//	//	//	096	//	//	//	//	131	//	//	//	//
027	//	//	//	//	062	//	//	//	//	097	//	//	//	//	132	//	//	//	//
028	//	//	//	//	063	//	//	//	//	098	//	//	//	//	133	//	//	//	//
029	//	//	//	//	064	//	//	//	//	099	//	//	//	//	134	//	//	//	//
030	//	//	//	//	065	//	//	//	//	100	//	//	//	//	135	//	//	//	//
031	//	//	//	//	066	//	//	//	//	101	//	//	//	//	136	//	//	//	//
032	//	//	//	//	067	//	//	//	//	102	//	//	//	//	137	//	//	//	//
033	//	//	//	//	068	//	//	//	//	103	//	//	//	//	138	//	//	//	//
034	//	//	//	//	069	//	//	//	//	104	//	//	//	//	139	//	//	//	//
035	//	//	//	//	070	//	//	//	//	105	//	//	//	//	140	//	//	//	//

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

Adı Soyadı :

Cinsiyeti :

Tarih :

A : Hiçbir zaman (1)				B : Ara sıra (2)				C : Sık sık (3)				D : Her zaman (4)			
A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
141	//	//	//	//	171	//	//	//	//	201	//	//	//	//	
142	//	//	//	//	172	//	//	//	//	202	//	//	//	//	
143	//	//	//	//	173	//	//	//	//	203	//	//	//	//	
144	//	//	//	//	174	//	//	//	//	204	//	//	//	//	
145	//	//	//	//	175	//	//	//	//	205	//	//	//	//	
146	//	//	//	//	176	//	//	//	//	206	//	//	//	//	
147	//	//	//	//	177	//	//	//	//	207	//	//	//	//	
148	//	//	//	//	178	//	//	//	//	208	//	//	//	//	
149	//	//	//	//	179	//	//	//	//	209	//	//	//	//	
150	//	//	//	//	180	//	//	//	//	210	//	//	//	//	
151	//	//	//	//	181	//	//	//	//	211	//	//	//	//	
152	//	//	//	//	182	//	//	//	//	212	//	//	//	//	
153	//	//	//	//	183	//	//	//	//	213	//	//	//	//	
154	//	//	//	//	184	//	//	//	//	214	//	//	//	//	
155	//	//	//	//	185	//	//	//	//	215	//	//	//	//	
156	//	//	//	//	186	//	//	//	//	216	//	//	//	//	
157	//	//	//	//	187	//	//	//	//	217	//	//	//	//	
158	//	//	//	//	188	//	//	//	//	218	//	//	//	//	
159	//	//	//	//	189	//	//	//	//	219	//	//	//	//	
160	//	//	//	//	190	//	//	//	//	220	//	//	//	//	
161	//	//	//	//	191	//	//	//	//	221	//	//	//	//	
162	//	//	//	//	192	//	//	//	//	222	//	//	//	//	
163	//	//	//	//	193	//	//	//	//	223	//	//	//	//	
164	//	//	//	//	194	//	//	//	//	224	//	//	//	//	
165	//	//	//	//	195	//	//	//	//	225	//	//	//	//	
166	//	//	//	//	196	//	//	//	//	226	//	//	//	//	
167	//	//	//	//	197	//	//	//	//	227	//	//	//	//	
168	//	//	//	//	198	//	//	//	//	228	//	//	//	//	
169	//	//	//	//	199	//	//	//	//	229	//	//	//	//	
170	//	//	//	//	200	//	//	//	//	230	//	//	//	//	

YETENEKLER		İLGİLER		DEĞERLER	
10	SÖZEL	10		10	
20	SAYISAL	20		20	
30	ŞEKİL - UZAY	30		30	
40	TEMEL BİLİM	40		40	
50	SOSYAL BİLİM	50		50	
60	CANLI VARLIK	60		60	
70	MEKANİK	70		70	
80	İKNA	80		80	
90	TİCARET	90		90	
100	İŞ AYRINTILARI	100		100	
	EDEBİYAT				
	GÜZEL SANATLAR				
	MÜZİK				
	SOSYAL YARDIM				
	YETENEĞİ KULLAN.				
	YARATICILIK				
	YARIŞMA				
	İŞ BİRLİĞİ				
	DEĞİŞİKLİK				
	DÜZENLİ YAŞAM				
	LİDERLİK				
	KAZANÇ				
	ÜN SAHİBİ OLMA				

ÖZGEÇMİŞ

Bünyamin Çetinkaya, 1968 yılında Bafra'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Bafra'da tamamladı. 1987 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'ne girip, 1991 bahar yarıyılında mezun oldu. 1991 yılında, aynı bölümde Yüksek Lisans Programı'na başladı. Halen Araklı Lisesi'nde rehber öğretmen olarak çalışmakta ve İngilizce bilmektedir.

